

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลจังหวัดลพบุรี มีขอบเขตการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐาน และแนวทางการศึกษาดำเนินการ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด
  - 1.1 ความหมายของยาเสพติด
  - 1.2 ประเภทของยาเสพติด
  - 1.3 สาเหตุของการติดยาเสพติด
  - 1.4 การป้องกันยาเสพติด
2. นโยบายแนวทางการปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา
  - 2.1 นโยบายของรัฐบาลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด
  - 2.2 นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา
  - 2.3 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารโครงการ
  - 3.1 ความหมายของการบริหาร
  - 3.2 ความหมายของการบริหารโครงการ
  - 3.3 กระบวนการบริหารโครงการ
4. การบริหารโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามวงจรเดมมิ่ง
  - 4.1 ด้านการวางแผน
  - 4.2 ด้านการปฏิบัติ
  - 4.3 ด้านการประเมินผล
  - 4.4 ด้านการปรับปรุงและพัฒนา
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยภายในประเทศ
  - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

1. ความหมายของยาเสพติด

มาลัย บึงสว่าง (2540, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของยาเสพติด ไว้ว่า สารใดๆ ที่เข้าสู่ร่างกายโดยวิธีต่างๆ แล้วเกิดผลต่อร่างกาย จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรมของผู้เสพในทางเสื่อมลงนอกจากนี้ยังต้องเพิ่มปริมาณการเสพมากขึ้นเรื่อยๆ จนติดเรื้อรัง ก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจและสังคม

กรมสามัญศึกษา (2540, หน้า 3-4) ได้กล่าวถึงพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 กำหนดความหมายของคำว่า ยาเสพติดให้โทษไว้ดังนี้ คือ สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น 1) ผู้ที่เสพยา ต้องเพิ่มขนาดการเสพมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ 2) ผู้ที่เสพยาจะเกิดอาการถอนยา เมื่อหยุดใช้ยา หรือขาดยา 3) ผู้ที่เสพยาจะเกิดความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และ 4) ผู้ที่เสพยาจะมีสุขภาพร่างกายที่ทรุดโทรม

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขยาเสพติด (2541, หน้า 13) ให้ความหมายของยาเสพติดในความหมายของเภสัชกร คือ สิ่งที่ทำให้เกิดพิษเรื้อรังและปรากฏอาการของโรคอย่างชัดเจนภายหลังเมื่อหยุดเสพ แต่ในความหมายของนักกฎหมาย ยาเสพติดคือ สิ่งที่ทำให้เกิดพิษและพิษของมันเป็นต้นเหตุแห่งอาชญากรรม แบ่งยาเสพติดออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และสารระเหย

รัตนภรณ์ แก้วก่องมา (2543, หน้า 6) กล่าวว่ายาเสพติดตามความหมายขององค์การอนามัยโลก (WHO) หมายถึง สารใดก็ตามเมื่อรับเข้าสู่ร่างกายโดยการฉีด สูบ หรือดม จะทำให้มีผลต่อร่างกายและจิตใจ โดยที่ผู้ใช้ต้องเพิ่มขนาดของยาตลอด เมื่อหยุดใช้จะทำให้เกิดอาการอดยาและเมื่อใช้เป็นเวลานานจะก่อให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพของผู้ใช้นั้นด้วย

สันติ จัยสิน, และคนอื่นๆ (2544, หน้า 15) กล่าวว่า จากพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แก้ไขฉบับที่ 2 พ.ศ.2534 ได้ให้ความหมายของยาเสพติดว่า เป็นสารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบฉีด ด้วยประการใดๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ ในลักษณะที่สำคัญเช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อยๆ มีการถอนยา เนื่องจากขาดยา มีความต้องการเสพยาทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง นอกจากนี้ยังรวมถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับ ตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มีสารเสพติดให้โทษผสมอยู่

ไพฑูรย์ อินทร์มณี (2545, หน้า 26) กล่าวว่า ยาเสพติดว่าหมายถึง สารใดๆ ที่เข้าสู่ร่างกายโดยวิธีต่างๆ แล้ว เกิดผลต่อร่างกาย จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรมของผู้เสพในทางเสื่อมลง นอกจากนี้ยังต้องเพิ่มปริมาณการเสพมากขึ้นเรื่อยๆ จนติดเรื้อรัง ก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจและสังคม

บุญเลิศ จำสนอง (2548, หน้า 14) กล่าวว่า ยาเสพติด หมายถึง สารหรือที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากสารสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำๆ กันแล้วไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดๆ เป็นช่วงระยะๆ หรือนานติดต่อกันก็ตามจะทำให้บุคคลนั้นต้องตกอยู่ในอำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้นทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือจิตใจเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อยๆ หรือทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมลงและเมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพจะมีอาการผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจหรือเฉพาะทางด้านจิตใจให้เกิดขึ้นในผู้เสพนั่น

สรุปได้ว่า ยาเสพติด คือ สารใดก็ตามเมื่อรับเข้าสู่ร่างกายโดยการฉีด สูบ หรือดม จะทำให้มีผลต่อร่างกายและจิตใจก่อให้เกิดพิษเรื้อรังและปรากฏอาการของโรคอย่างชัดเจนภายหลังเมื่อหยุดเสพ เกิดผลต่อร่างกาย จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรมของผู้เสพในทางเสื่อมลง นอกจากนี้ยังต้องเพิ่มปริมาณการเสพมากขึ้นเรื่อยๆ จนติดเรื้อรัง ก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจและสังคม

2. ประเภทของยาเสพติด

วีรพงศ์ ใจสุนทร (2542, หน้า 10) กล่าวว่า ในปัจจุบันสารเสพติดมีมากกว่าร้อยชนิด ซึ่งสามารถจัดแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แบ่งประเภทของสารเสพติดไว้ ดังนี้ แบ่งตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง เป็น 4 ประเภท คือ 1) ประเภทกดประสาท เช่น กลุ่มฝิ่นและอนุพันธ์ของฝิ่น ยาระงับประสาท และยานอนหลับ (เซโคโคบาบิทัล, ฯลฯ) ยากลุ่มประสาทกลุ่มเบนโซไดอะซีปีน สารระเหย (ทินเนอร์, เบนซิน) เครื่องดื่มมีนเมา (แอลกอฮอล์) 2) ประเภทกระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน กระทั่ง โคคาอีน บุหรี่ กาแฟ 3) ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอสที เห็ดขี้ควาย และ 4) ประเภทออกฤทธิ์หลายอย่างผสมผสาน กดกระตุ้นหรือหลอนประสาทผสมรวมกัน เช่น กัญชา แบ่งตามแหล่งที่มา เป็น 2 ประเภทคือ 1) ประเภทที่ได้จากธรรมชาติ เช่น ฝิ่น กระทั่ง กัญชา และ 2) ประเภทที่ได้จากการสังเคราะห์ เช่น เฮโรอีน เซโคโคบาบิทัล ยาบ้า แบ่งตามองค์การอนามัยโลก เป็น 9 ประเภท คือ 1) ประเภทฝิ่นหรือมอร์ฟีน รวมทั้งยาที่ออกฤทธิ์คล้ายกัน เช่น เฮโรอีน เพดริดีน 2) ประเภทบาร์บิทูเรตรวมทั้งยาที่ออกฤทธิ์คล้ายกัน เช่น เซโคโคบาบิทัล อะโมบาร์บิทัล เมโปรปามีด ไออะซีแพม คลอไดอะซีฟอกไซด์ 3) ประเภทแอลกอฮอล์ เช่น เหล้า วิสกี้ เบียร์ 4) ประเภทแอมเฟตามีน เช่น เมทแอมเฟตามีน เด็กซ์แอมเฟตามีน 5) ประเภทโคคาอีน เช่น โบโคคา 6) ประเภทกัญชา 7) ประเภท KHAT เช่น โบกระทั่ง 8) ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอ็มที ลำโพง เห็ดขี้ควาย และ 9) ประเภทอื่นๆ ที่ไม่เข้าประเภทใดๆ เช่น ทินเนอร์ บุหรี่ เบนซิน แบ่งตามกฎหมาย เป็น 2 กลุ่ม 1) ประเภทถูกกฎหมาย เช่น ยาแก้ไอ น้ำดำ บุหรี่ เหล้า กาแฟ ฯลฯ และ 2) ประเภทผิดกฎหมาย เช่น มอร์ฟีน ฝิ่น เซโคโคบาบิทัล แอมเฟตามีน กระทั่ง กัญชา ฯลฯ ในส่วนที่ผิดกฎหมายยังแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข วันที่ 23 กรกฎาคม 2539 ประเภทที่ 1 ยาเสพติดชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน ยาบ้า ประเภทที่ 2 ยาเสพติด

ให้โทษโดยทั่วไป เช่น ผื่น มอร์ฟีน โคเคอิน โคคาอิน เฟตานิล เมธาโดน เพติดีน ประเภทที่ 3 ยาเสพติดให้โทษชนิดเป็นตำรับยาที่มียาเสพติดประเภทที่ 2 ผรุสผสมอยู่ เช่น ยาแก้ไอที่มีโคเคอินผสม ยาแก้ท้องเสียที่มีฝิ่นผสม ประเภทที่ 4 สารเคมีที่ใช้ผลิตยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 และ 2 ได้แก่ อเซทิล แอลไฮโดรด์ อเซทิลคลอไรด์ และประเภทที่ 5) ยาเสพติดให้โทษที่ไม่เข้าข่ายอยู่ใน ประเภทที่ 1-4 ได้แก่ กัญชา กระต่อม เห็ดขี้ควาย เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2544, หน้า 45-46) กล่าวว่าประเภทยาเสพติดที่นิยมใช้กันมากในหมู่นักเรียน นักศึกษา จากแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ประเภทยาเสพติดที่ใช้กันมากในหมู่นักเรียน นักศึกษา มีดังนี้ 1) เฮโรอีน ในช่วงปีที่ผ่านมา มีนักเรียน นักศึกษาที่ติดเฮโรอีนเข้ารับการบำบัดรักษามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น การใช้เฮโรอีนในกลุ่มนักเรียนนิยมใช้การฉีดและการสูบโดยการผสมกับบุหรี่ยาสูบเหมือนบุหรี่ยาสูบที่นักเรียนใช้ลักลอบเสพ คือ ห่องน้ำในโรงเรียน บ้านเพื่อน ห่องนอน ที่สาธารณะและที่ลับตาคน 2) กัญชา นักเรียน นักศึกษาเกือบทั้งหมดที่ใช้กัญชา ใช้วิธีสูบโดยการผสมกับบุหรี่ยาสูบจากข้อมูลผู้เข้ารับการบำบัดรักษาพบว่า การเสพกัญชาเพียงชนิดเดียวมีแนวโน้มลดลง ผู้เสพจะใช้ยาเสพติดสองชนิดเพิ่มขึ้นโดยจะเสพผสมกันสองชนิด ส่วนใหญ่จะใช้เฮโรอีนเบอร์ 4 รองลงมาคือ สารระเหย และยาบ้า แหล่งลักลอบเสพในโรงเรียน คือ ห่องน้ำ และบริเวณลับตาคนในโรงเรียน 3) ยาบ้า ยาบ้าที่แพร่ระบาดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาแต่เดิมใช้กันเพื่อวัตถุประสงค์การอ่านหนังสือกลางคืน เพื่อเตรียมตัวสอบจึงนิยมใช้วิธีกิน ซึ่งผู้เสพเข้าใจว่าสามารถทำให้อ่านหนังสือได้มากไม่่วงนอน แต่ในปัจจุบันการใช้ยาบ้าถูกใช้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสนุกสนานบันเทิง ทั้งในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา วิธีการใช้ยาบ้าจึงมีทั้งการกิน แล้วการเผาแล้วสูดควันเข้าปอด วิธีการเผายาบ้าแล้วสูบเข้าปอดเป็นที่นิยมในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา เพราะทำให้ออกฤทธิ์อย่างรวดเร็ว ส่วนการเสพด้วยการกินไม่เป็นที่นิยมมากนัก และ 4) สารระเหย วิธีการเสพสารระเหย ใช้วิธีการสูดดมเป็นหลัก สารระเหยที่นิยมใช้กันมากที่สุด คือ กาว 3 K มีบางส่วนนิยมแลคเกอร์ และทินเนอร์ วิธีการสูดดมทำได้หลายรูปแบบ ได้แก่ 4.1) ใช้สำลีหรือเศษผ้าชุบสารระเหยกำไว้ในมือแล้วสูดดมเข้าไปแรงๆ 4.2) ใช้สำลีชุบสารระเหยแล้วใส่ในหลอดยาดม 4.3) สูดดมจากขวดแลคเกอร์หรือขวดทินเนอร์ หรือกระป๋องกาวขนาดเล็ก และ 4.4) เทสารระเหยใส่ถุงพลาสติก ใช้หลอดกาแฟเสียบให้ลอยพันสารระเหยเปิดปากถุง แล้วสูดดมทางหลอดกาแฟ

นนทา ชัยพิชิตพันธ์ (2544, หน้า 16) ได้แบ่งประเภทของยาเสพติดตามลักษณะการผลิตเป็น 2 ประเภท คือ 1) ยาเสพติดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ยาเสพติดที่ได้มาจากต้นพืช เช่น ฝิ่น กระต่อม กัญชา เห็ดขี้ควาย ฯลฯ และ 2) ยาเสพติดที่ผลิตด้วยกรรมวิธีทางเคมี เช่น เฮโรอีน มอร์ฟีน โคเคน ยาบ้า กาว ทินเนอร์ เป็นต้น

วริรา บุตรวิญญู (2544, หน้า 2-4) แบ่งประเภทของยาเสพติดไว้ดังนี้ 1) แบ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ ประเภทที่

1) ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง ไม่เป็นประโยชน์ทางการแพทย์ เช่น เฮโรอีน อาเซเทอร์พีน เคโทเบมิตเดน แอมเฟตามีน และอนุพันธ์ของแอมเฟตามีน เป็นต้น ประเภทที่ 2) ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น ผีน มอร์ฟิน เป็นต้น ประเภทที่ 3) ยาเสพติดที่มีลักษณะเป็นต้นตำรับยาและมียาเสพติดให้โทษในประเภท 2 ผสมอยู่ด้วย เช่น Cosome, Ilvco syrup ประเภท 4) สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2 ได้แก่ อาเซติคแอนไฮไดรด์, อาเซติลคลอไรด์ และเอทิลีน ไดอาซิเตค ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้ามาอยู่ในประเภท ถึงประเภท 4 ได้แก่ กัญชา พืชกระท่อม พืชฝิ่น (ซึ่งหมายรวมความถึงพันธุ์ฝิ่น กล้าฝิ่น ฟางฝิ่น) พืชเห็ดขี้ควาย และ 2) แบ่งตามฤทธิ์ของยาเสพติดที่มีต่อร่างกายเมื่อเสพเข้าไปซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ ประเภท 1 กดประสาท เช่น เฮโรอีน ผีน มอร์ฟิน ยานอนหลับ ยาระงับประสาท ยากล่อมประสาท เครื่องดื่มมีเมาทุกชนิด รวมทั้งสารระเหย เช่น ทินเนอร์ กาว เป็นต้น มักพบว่าผู้เสพมีร่างกายชubbผอม ตัวเหลือง อ่อนเพลีย ฟุ้งซ่าน ประเภท 2) กระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน กระท่อม โคเคน มักพบว่าผู้เสพมีอาการหงุดหงิด กระวนกระวาย จิตใจสับสน บางครั้งมีอาการคลุ้มคลั่ง หรือทำในสิ่งที่คนปกติไม่กล้าทำ เช่น ทำร้ายตนเองหรือฆ่าผู้อื่น ประเภท 3) หลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอสดี เห็ดขี้ควาย เป็นต้น ผู้เสพจะมีอาการประสาทหลอน ได้ยินเสียงประหลาด ประเภท 4) ออกฤทธิ์หลายอย่าง ทั้งกดประสาท กระตุ้นประสาท และหลอนประสาท เช่น กัญชา ผู้เสพติดมักมีอาการหวาดระแวง ความคิดสับสน เห็นภาพลวงตา หูแว่ว ควบคุมตนเองไม่ได้และอาจป่วยเป็นโรคจิตได้

จากการแบ่งประเภทของยาเสพติดข้างต้น สรุปได้ว่า ยาเสพติดแบ่งออกเป็นหลายประเภท ได้แก่ แบ่งตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง แบ่งตามแหล่งที่มา แบ่งตามองค์การอนามัยโลก แบ่งตามกฎหมาย และแบ่งตามประเภทที่ใช้กันมากในหมู่นักเรียนนักศึกษา

3. สาเหตุของการติดยาเสพติด

สุพัตรา สุภาพ (2540, หน้า 63) ได้เสนอสาเหตุการติดยาเสพติดไว้ว่า การติดยาเสพติดมีสาเหตุทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และที่สำคัญคือความอ่อนไหวทางอารมณ์และจิตใจ ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้ 1) สภาพสังคมและเศรษฐกิจ ในที่ที่มีการขยายตัวมาก มักจะมีปัญหายาเสพติด เช่น ในเมืองมีมากกว่าในชนบท หรือคนจนติดยาเสพติดมากกว่าคนชั้นกลางหรือคนร่ำรวย หรืออยู่ในบริเวณที่มีมีเจ้าหน้าที่ดูแลสอดส่องไม่เพียงพอ หรือที่มีโรคพิษสุราเรื้อรัง 2) ด้านวัฒนธรรมในชุมชนบางแห่ง โดยเฉพาะในกลุ่มที่ยึดประเพณีวัฒนธรรมของตนเองบางแห่งนิยมใช้สารเสพติด ที่เสพไม่ใช่เพราะติดยาหรือมีความทุกข์ใจอะไร แต่เสพเพราะกลุ่มเสพ หรือทำตามค่านิยมของกลุ่ม และ 3)ด้านอารมณ์ ช่วยปลดปล่อยความทุกข์ใจ อึดอัดใจ ความเจ็บปวดต่างๆ หรือทดลองของใหม่ เช่น อยากรู้อยากลอง ในที่สุดเลยติด หรือการทำตัวเป็นพวกเดียวกันหรือในกลุ่มยอมรับกัน เป็นต้น

ห้องสมุดงานวิจัย
วันที่ 20 ก.ย. 2555
เลขทะเบียน 249648
เลขเรียกหนังสือ

วีรพงศ์ ใจสุนทร (2542, หน้า 10) กล่าวว่า สาเหตุการติดยาเสพติดได้เกิดจากการถูกเพื่อนชักชวน ความอยากทดลอง และการที่ต้องประสบปัญหาในชีวิตจึงทำให้หันไปหา ยาเสพติด

สุรเดช รอดจินดา (2542, หน้า 18) กล่าวไว้ดังนี้ ปัญหาเศรษฐกิจทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นจากสังคมชนบทเข้ามาทำงานในสังคมเมือง ซึ่งต้องปรับตัวมากและเมื่อไม่สามารถปรับตัวได้ จะเกิดการคับข้องใจ และหันหน้าไปใช้ยาเสพติด สภาพสังคมที่สำคัญที่สุดคือสถาบันครอบครัวมีความบกพร่องมากขึ้นบิดามารดาต้องออกไปทำงานไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลบุตร ทำให้เด็ก ๆ ขาดความอบอุ่น เกิดปัญหาทางจิตใจ จึงพึ่งยาเสพติด และปัจจัยสุดท้ายคือ การขยายตัวของเมือง ความเจริญเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ความสับสนวุ่นวายในสังคมเมืองใหญ่ก่อให้เกิดความตึงเครียด และปัญหาทางใจ จึงใช้ยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2545, หน้า 41) ได้สรุปถึงสาเหตุต่างๆ ที่ทำให้เยาวชนติดยาเสพติดมีหลายประการดังนี้ 1) สาเหตุจากการถูกชักชวนจากผลการศึกษาพบว่าเยาวชนถูกชักจูงไปติดยาเสพติดถึงร้อยละ 77 2) สาเหตุจากความกดดันภายในครอบครัว เช่น พ่อแม่ทะเลาะกันทุกวัน พ่อแม่หย่าร้าง พ่อแม่ไม่เข้าใจลูก พ่อแม่ที่แสดงออกในการรักลูกไม่เท่ากัน 3) สาเหตุจากความจำเป็นในอาชีพบางอย่าง เช่น ผู้ที่ต้องทำงานกลางคืน บางคนใช้เพราะฤทธิ์ยาช่วยให้ไม่ง่วง บางคนใช้ยาข่มใจให้เกิดความกล้า 4) สาเหตุจากปัญหาเศรษฐกิจ ทำเพื่อความอยู่รอดจึงยอมไปสู่อายาเสพติดซึ่งต้องกลายเป็นผู้ขายยาและติดยาเสพติด 5) สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม เนื่องจากผู้ติดยาเสพติดจำนวนไม่น้อยที่เข้ารับการรักษาจนหายจากการติดยา แต่เมื่อหายแล้วปรากฏว่าสังคมไม่ยอมรับ เลยทำให้ต้องกลับไปอยู่ในสังคมยาเสพติดเช่นเดิม และ 6) ขาดความรู้ในเรื่องยาและยาเสพติด

พิศตรารภรณ์ มะโนแสน (2546, หน้า 12) กล่าวไว้ว่า มีทฤษฎีการติดยาเสพติดอยู่ 4 ทฤษฎีด้วยกัน คือ ทฤษฎีที่ 1 เชื่อว่าการติดยาเสพติดเพราะจิต (psychological หรือ psychic dependence) ใจแข็งก็หายใจแข็งได้ ใจไม่แข็งก็หายได้ยาก บางคนติดง่าย แต่บางคนติดยากเป็นเรื่องของบุคลิกภาพ (personality) ของแต่ละบุคคล ทฤษฎีที่ 2 เชื่อว่าการติดยาเสพติดเพราะสังคมหรือสิ่งแวดล้อมเป็นเหตุ สภาพสังคมเป็นตัวทำให้เกิดการติดยาขึ้น และหวนกลับมาใช้อีก ทฤษฎีที่ 3 เอาทฤษฎีที่ 1 และ 2 มารวมกัน เป็นทฤษฎีที่ได้มีการนำไปใช้ในสถานรักษาผู้ติดยาเสพติดที่มีชื่อหลายแห่ง เช่น ซินนานอน (synanon) เดย์ทอป (daytop) บ้านอดดิซีย์ (odyssey house), บ้านฟีนิกซ์ (phoenix house) ชุมชนบำบัดอื่นๆ และทฤษฎีที่ 4 เป็นทฤษฎีที่ค่อนข้างใหม่ และเคยได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมาก เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับทางชีวเคมีในแง่ของสันดาป ถือว่าการติดยาของพวกอนุรักษของผีนเป็นความไม่สมดุลของการสันดาปที่ยืดเยื้อ (protracted metabolic imbalance) หรือโรคที่เกิดจากการสันดาปของเซลล์ร่างกายส่วนประสาทที่เสื่อมลงเหมือนคนเป็นโรคเบาหวานต้องให้ยาพวกอินซูลินอยู่ตลอดเวลาไปจึงจะสามารถประกอบภารกิจประจำวันได้ตามปกติ

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดได้ว่าเกิดจากการถูกชักชวน อยากทดลอง ปัญหาทางครอบครัว ความจำเป็นในบางอาชีพ สภาพสังคมและเศรษฐกิจ ต้องการเป็นที่ยอมรับในกลุ่ม ชาดความรู้

4. การป้องกันยาเสพติด

ณรงค์ สุปินะเจริญ (2541, หน้า 9-11) ได้ให้แนวทางในการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาโดยการมุ่งเน้นการอบรมปมนิสัยและการพัฒนาด้านจิตใจ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบพื้นฐานในการสร้างภูมิคุ้มกันการใช้ยาในทางที่ผิด ซึ่งกำหนดไว้ 6 ประการ ดังนี้ 1) การส่งเสริมการนับถือตนเอง (self-esteem) คือ การส่งเสริมให้บุคคลรู้สึกว่าคุณค่า มีประโยชน์ มีความสามารถ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด โดยมีแนวทางปฏิบัติ ได้แก่ การให้บุคลากรและเยาวชนในสถานศึกษา ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การรักษาความสะอาด การประกวดคำขวัญ เรียงความ วาดภาพ การส่งเสริมจริยธรรม การจัดชุมนุม หรือชมรมต่างๆ ตามความสนใจของผู้เรียน เป็นต้น 2) การส่งเสริมสัมฤทธิ์ผล (achievement) คือ การส่งเสริมให้บุคคลประสบความสำเร็จได้รับการยกย่อง ได้รับความรัก ความอบอุ่น ความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน จัดบริหารให้คำปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งเสริมประสบการณ์และทักษะให้แก่ผู้เรียน โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือผู้อำนวยการให้ความรู้ เป็นต้น 3) การส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกมุ่งมั่น (sense of purpose) คือ การส่งเสริมให้บุคคลมีความสำนึกในค่าของมนุษย์ สร้างสรรค์เป้าหมายเกิดพลังที่จะผลักดันตนเองให้ไปสู่เป้าหมายนั้นโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ซึ่งแนวทางปฏิบัติ ได้แก่ การกำหนดระเบียบและกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสถานศึกษาตามความเหมาะสม ส่งเสริมและปรับปรุงบุคลิกภาพ โดยการจัดกิจกรรมในหลักสูตรและนอกหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ควรให้มีการจัดกิจกรรมแนะแนวและจัดสวัสดิการสถานศึกษา เพื่อช่วยเหลือผู้เรียนเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล 4) การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมความเคารพตนเอง ผู้อื่น และเกียรติภูมิของบุคคล (respect for self and others and individual dignity) คือ การส่งเสริมประสบการณ์ที่เหมาะสมกับความสามารถ ความเข้าใจ ความถนัดของบุคคลในการปฏิบัติหน้าที่ มีความรับผิดชอบ ความอดทน ความเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนการให้ความยกย่องบุคคลอื่น ซึ่งแนวทางปฏิบัติ ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ประพาดิตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ยกย่องส่งเสริมคนที่ปฏิบัติดี และให้โอกาสแก่ผู้เรียนทำกิจกรรมเป็นหมู่คณะรวมทั้งฝึกให้ผู้เรียนรู้จักดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยในสถานศึกษา 5) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลและทักษะสังคม (personal and social skills) คือ การฝึกฝนทักษะการคิด การอ่าน การใช้เหตุผล การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การประกอบอาชีพ การติดต่อระหว่างบุคคล การทำงานเป็นหมู่คณะและการช่วยเหลือผู้อื่น โดยมีแนวทางปฏิบัติ ได้แก่ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิชาชีพใหม่ๆ และการฝึกทักษะทางสังคม และ 6) การส่งเสริมทักษะในการประกอบอาชีพ

(employable skill) คือ การจัดกิจกรรมทางเลือกให้กับบุคคล เพื่อเป็นช่องทางในการดำรงชีวิต ตามความสนใจและความถนัดส่วนบุคคลโดยมีแนวทางการปฏิบัติ ได้แก่ การจัดให้มีการบริการ และแนวอาชีพ เช่น การฝึกอบรมดูงาน การให้ความรู้ ฝึกอบรม ขั้นตอนในการวางแผนอาชีพ พัฒนาทักษะในการตัดสินใจ การศึกษาความต้องการด้านอาชีพของชุมชนและการเตรียมตัวเพื่อ เลือกอาชีพ เป็นต้น

วีรพงศ์ ใจสุนทร (2542, หน้า 13) ได้ให้ความหมาย การป้องกันยาเสพติด หมายถึง การให้การศึกษาและข้อมูลข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสาเหตุของการติดยาเสพติดแก่เยาวชนและประชาชนด้วยวิธีต่างๆ ผู้รับผิดชอบในการป้องกันยาเสพติด จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของยาเสพติดอย่างลึกซึ้ง และยังคงมีความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ การป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาจะต้องมีความเข้าใจจิตวิทยา ของนักเรียน โดยการใช้การศึกษา การปลูกฝังอบรมเลี้ยงดูให้มีพัฒนาการและความเจริญงอกงามตามวัย ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ รู้จักปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัวและสังคม สร้างเสริมให้มีค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนการตัดสินใจ ในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2544, หน้า 35) ได้กล่าวถึงแนวคิดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนไว้ ดังนี้ จากความชัดเจนในการวิเคราะห์ปัญหาในพื้นที่จะทำให้สามารถกำหนดมาตรการที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหา ได้ การใช้มาตรการเดียวเช่นในอดีตไม่สามารถทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในปัจจุบันเกิดประสิทธิภาพได้ เนื่องจากสภาพปัญหาที่ซับซ้อนพบว่าในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดจะพบทั้งปัญหาผู้เสพผู้ติดและผู้ค้า ดังนั้นจึงควรผสมผสานมาตรการทั้งมาตรการป้องกัน มาตรการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ และมาตรการปราบปรามยาเสพติดในการดำเนินงานในพื้นที่ โดยดำเนินงานในลักษณะองค์รวมแบบบูรณาการ การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจะมีประสิทธิภาพต่อเนื่องและยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อบูรณาการเข้าไปในภารกิจปกติของหน่วยงานต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่แล้ว มีช่องทางพิเศษ งานเฉพาะกิจหรืองานฝาก ที่แยกส่วนดำเนินการตามงบประมาณ หรือการสั่งการ

วิทยาลัยพาณิชยการเชตุพน (2552, มกราคม 20) ได้กล่าวถึงแนวคิดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไว้ดังนี้ 1) ป้องกันตนเอง ไม่ใช่ยาโดยมิได้รับคำแนะนำจากแพทย์ และจงอย่าทดลองเสพยาเสพติดทุกชนิดโดยเด็ดขาด เพราะติดยาหายยาก 2) ป้องกันครอบครัว ควรสอดส่องดูแลเด็กและบุคคลในครอบครัวหรือที่อยู่ร่วมกัน อย่าให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ต้องคอยอบรมสั่งสอนให้รู้ถึงโทษและภัยของยาเสพติด หากมีผู้เสพยาเสพติดในครอบครัว จงจัดการให้เข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลให้หายเด็ดขาด การรักษาแต่แรกเริ่มติดยาเสพติดมีโอกาสหายได้เร็วกว่าที่ปล่อยไว้นานๆ 3) ป้องกันเพื่อนบ้าน โดยช่วยชี้แจงให้เพื่อนบ้านเข้าใจถึงโทษและ ภัยของยาเสพติด โดยมิให้เพื่อนบ้านที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ต้องถูก

หลอกลวง และหากพบว่าเพื่อนบ้านติดยาเสพติด จึงช่วยแนะนำให้ไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล และ 4) ป้องกันโดยให้ความร่วมมือกับทางราชการ เมื่อทราบว่าที่ใดมียาเสพติดแพร่ระบาด ขอให้แจ้งเจ้าหน้าที่ ดำรวจ ทุกแห่งทุกท้องที่ทราบ หรือที่ศูนย์ปราบปรามยาเสพติด

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปถึงวิธีการป้องกันยาเสพติด คือการให้การศึกษาและข้อมูลข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสาเหตุของการติดยาเสพติดแก่เยาวชนและประชาชนด้วยวิธีต่างๆ การปลูกฝังอบรมเลี้ยงดูให้มีพัฒนาการและความเจริญงอกงามตามวัย ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจควรผสมผสานมาตรการ มีมาตรการป้องกัน มาตรการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ และมาตรการปราบปรามยาเสพติดแบบบูรณาการ

นโยบายแนวทางการปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

1. นโยบายของรัฐบาลในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด (2553, มกราคม 19) กล่าวว่า นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ถือเป็นนโยบายสำคัญเร่งด่วนของรัฐบาลที่หน่วยราชการทุกส่วนต้องให้ความสำคัญและเร่งรัดการดำเนินการให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยใช้ชื่อในการปฏิบัติว่า “ยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกันยาเสพติด”

1. ความเป็นมาของยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน นับตั้งแต่ นายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2551 โดยกำหนดให้ปัญหายาเสพติด เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญที่จะต้องดำเนินการภายในระยะเวลา 3 ปีของรัฐบาล และให้มียุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาล (ยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน) ซึ่งนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้มอบนโยบายให้แก่ผู้บริหารของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2552 โดยยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาล (ยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน) มีวัตถุประสงค์หลัก คือ “ลดปัญหายาเสพติดทั่วประเทศ ขจัดความเดือดร้อนประชาชน” และกำหนด ยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน เพื่อเป็นเกราะคุ้มกันภัยยาเสพติดในแต่ละระดับ ดังนี้

1.1 รั้วชายแดน คือ การสร้างกิจกรรม กระบวนการทำงานตามมาตรการ เสริมความเข้มแข็งป้องกันการลักลอบนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน

1.2 รั้วชุมชน คือ การสร้างกิจกรรม กระบวนการทำงานทุกมาตรการ เสริมความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน

1.3 รั้วสังคม คือ การสร้างกิจกรรม กระบวนการทำงาน จัดระเบียบสังคม ในแบบบูรณาการ ขจัดปัจจัยเสี่ยงที่เป็นเงื่อนไขทางลบ เสริมสร้างปัจจัยทางบวกที่ส่งผลต่อการสร้างภูมิคุ้มกันต่อปัญหายาเสพติด

1.4 รั้วโรงเรียน คือ การสร้างกิจกรรม กระบวนการทำงาน เสริมความเข้มแข็งในโรงเรียนสถานศึกษา และให้เยาวชนรุ่นใหม่มีภูมิคุ้มกันต่อต้านยาเสพติด

1.5 รั้วครอบครัว คือ การสร้างกิจกรรม กระบวนการทำงาน เสริมความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว ให้มีภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดมากขึ้น ทั้งนี้ โดยให้มีโครงการที่สำคัญ 7 โครงการ ได้แก่

1.5.1 โครงการสกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน

1.5.2 โครงการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาสังคมป้องกัน

ยาเสพติด

1.5.3 โครงการการจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการ

1.5.4 โครงการโรงเรียนป้องกันยาเสพติด

1.5.5 โครงการครอบครัวสีขาว ครอบครัวเข้มแข็ง

1.5.6 โครงการปราบปรามยาเสพติดรายสำคัญและลดความเดือดร้อนของ

ประชาชน

1.5.7 โครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดแบบ

บูรณาการ

2. การดำเนินงานเตรียมการก่อนการปฏิบัติการตามแผนยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน ภายหลังจากการเปิดแผนยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกันอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2552 หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้มีการเตรียมการการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่กำหนด ดังนี้

2.1 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีรองนายกรัฐมนตรีนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เป็นประธาน ได้ออกคำสั่งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด) ที่ 1/2552 ลงวันที่ 3 เมษายน 2552 เรื่อง กลไกการแก้ไขปัญหาเสพติดตามยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน ได้กำหนดให้มีกลไกการดำเนินงานรองรับยุทธศาสตร์ 5 รั้ว ป้องกัน ประกอบด้วย

2.1.1 อนุกรรมการรวม 7 คณะ รับผิดชอบในการกำกับ ติดตาม และ ประสานการปฏิบัติในแต่ละมาตรการ ดังนี้

1) คณะอนุกรรมการสกัดกั้นยาเสพติดตามแนวชายแดน

2) คณะอนุกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชา

สังคม

3) คณะอนุกรรมการจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการ

4) คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา

5) คณะอนุกรรมการส่งเสริมความเข้มแข็งครอบครัว

6) คณะอนุกรรมการปราบปรามยาเสพติด

7) คณะอนุกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา

ยาเสพติด

2.1.2 ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในระดับต่างๆ ดังนี้

- 1) ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดกระทรวง/กรมและหน่วยงาน
- 2) ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดกองทัพภาค/กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในภาค 1-4 (ศตส.ทภ./กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรภาค 1-4)
- 3) ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัด/กรุงเทพมหานคร (ศตส.จ./กรุงเทพมหานคร)
- 4) ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดอำเภอ/เขต (ศตส.อ./ข.)
- 5) ศูนย์ประสานการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ศปส.อปท.)

2.2 กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ได้เสนอขออนุมัติแผนการปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ประจำปี 2552 ซึ่งนายกรัฐมนตรี ในฐานะ ผอ.รมน. ได้อนุมัติเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2552 โดยมีสาระสำคัญ ประกอบด้วย การกำหนดมาตรการการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ 5 รั้ว ป้องกัน ทั้ง 7 มาตรการหลัก และเพิ่มมาตรการเสริม 3 มาตรการ ได้แก่ มาตรการการข่าว การปฏิบัติการข่าวสาร และการติดตามสถานการณ์ รวมทั้งกำหนดภารกิจให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและพื้นที่

2.3 รองนายกรัฐมนตรี นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ได้มอบนโยบายด้านการปราบปรามยาเสพติดของรัฐบาล ให้แก่ผู้กำกับการหัวหน้าสถานีตำรวจทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2552 โดยเน้นให้ตำรวจเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง สามารถปกป้องคุ้มครองประชาชนให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปราบปรามผู้ค้ายาเสพติด และเครือข่ายในทุกพื้นที่ โดยใช้มาตรการทางกฎหมายสืบสวน สอบสวน จับกุมดำเนินคดี ตามหลักนิติธรรม บูรณาการการทำงานร่วมกันภายในหน่วยงานให้มีเอกภาพ ตลอดจนสอดส่องดูแลผู้ได้บังคับบัญชาให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยาเสพติด

2.4 กรมการปกครองจัดประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอ เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน ในพื้นที่เป้าหมายเน้นหนัก 26 จังหวัด เมื่อวันที่ 30 มีนาคม - 1 เมษายน 2552 โดยมีปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธาน โดยเน้นให้มีการ บูรณาการการทำงาน ของทุกหน่วยงานในพื้นที่รวมถึงประชาชนในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากร และข้อมูล ให้มีการ x-ray พื้นที่และบุคคลเป้าหมาย ด้วยการทำประชาคมภายในหมู่บ้าน/ชุมชน หากเป็นผู้ค้ายาเสพติดให้ดำเนินการตามกฎหมาย แต่ถ้าเป็นผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด ให้นำเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาที่เหมาะสมรวมทั้งสร้างกลไกในการติดตาม

ช่วยเหลือ ดูแลภายหลังการบำบัดรักษา นอกจากนี้แล้ว ให้เน้นการทำประชาคมภายในหมู่บ้าน/ชุมชน

2.5 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรภาค 1-4 จัดประชุมเพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกันให้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด และหน่วยงานในแต่ละภาค เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสามารถประสานสอดคล้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

2.5.1 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรภาค 1 ร่วมกับสำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้จัดประชุมปฏิบัติการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑล (นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม) เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2552 โดยมี นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้เป็นประธานพร้อมกับมอบนโยบายและแนวทางการปฏิบัติการตามแผน ให้แก่หัวหน้าส่วนราชการ/ผู้แทน ชุดปฏิบัติการร่วมปราบปรามยาเสพติดกองทัพบก กองทัพอากาศ ชุดสืบสภาพสถานการณ์การค้าและแพร่ระบาดของยาเสพติดพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑลฯ รวม 190 ชุด เพื่อเข้าปฏิบัติการในพื้นที่ชุมชนและเป้าหมายนักค้ายาเสพติด โดยมุ่งเป้าหมายไปที่ผู้ค้าและเครือข่ายยาเสพติดตลอดจนเครือข่าย/แกนนำภาคประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2.5.2 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรภาค 2 จัดประชุมชี้แจงนโยบายการรักษาความมั่นคงภายใน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 19 จังหวัด เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2552 เพื่อให้การดำเนินงานและประสานความร่วมมือระหว่างหัวหน้าส่วนราชการและข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของรัฐบาล

2.5.3 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรภาค 3 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแปลงนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดไปสู่การปฏิบัติ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง 17 จังหวัดภาคเหนือ เข้าร่วมประชุมตามยุทธศาสตร์ 5 รั้ว 7 มาตรการ เพื่อร่วมกำหนดแนวทางปฏิบัติและการติดตามรายงานผลให้เป็นไปตามนโยบายรัฐบาล เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2552

2.5.4 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรภาค 4 จัดประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกันเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2552 ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ภาคใต้ 14 จังหวัด

2.6 อนุกรรมการภายใต้ยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน ได้มีการจัดประชุมเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน ในบทบาทภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

2.7 ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 1 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ได้จัดประชุมชี้แจงบทบาทภารกิจ ให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ประสาน

การปฏิบัติที่ 1 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2552

2.8 ภายหลังจากการประชุมชี้แจงของ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรภาค ขณะนี้หน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลาง และจังหวัด อยู่ระหว่างการจัดทำแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ซึ่งจะแล้วเสร็จภายในวันที่ 30 เมษายน 2552

2. นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนมเขต 2 (2553, มกราคม 19) กล่าวว่า จากสถานการณ์ปัญหาเสพติดในปัจจุบัน ได้แพร่ระบาดเข้ามาในสถานศึกษา ฉะนั้น การแก้ปัญหาเสพติดในสถานศึกษาต้องดำเนินงานอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง จึงกำหนดนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดในสถานศึกษา ดังนี้

1. ให้สถานศึกษานำกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงห่วงใย ในปัญหาเสพติดมาเป็นแนวทางปฏิบัติ ในการจัดกิจกรรมรณรงค์ และประชาสัมพันธ์ ให้นักเรียน นักศึกษา ตระหนักถึงสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาเสพติด กระตุ้นและปลูกจิตสำนึกในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับเพศ วัย และฐานะ

2. ปฏิรูปหลักสูตร และระบบการเรียนการสอนให้เกิดกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สร้างทักษะชีวิต และพัฒนาศักยภาพของนักเรียน/นักศึกษา

3. สร้างเสริมภูมิคุ้มกัน จัดระบบดูแล ฝ้าระวัง ป้องกันกลุ่มเป้าหมายนักเรียน นักศึกษาที่ยังไม่เคยใช้ยาเสพติด (potential demand) ไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

4. สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นภายในโรงเรียน โดยมอบหมายให้ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นคอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมและให้คำปรึกษาเด็กนักเรียนอย่างใกล้ชิด และดำเนินการตามระบบดูแลนักเรียน พร้อมกวดขัน กำชับให้นักเรียน นักศึกษา ไม่ออกจากเคหะสถานหลังเวลา 22.00 น.

5. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้สะอาด ร่มรื่น เป็นระเบียบ ปราศจาก มุมอับควบคุมปัจจัยเสี่ยงบริเวณรอบสถานศึกษา และประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานอื่นให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดอย่างจริงจัง

6. ถือเป็นนโยบายที่จะดูแลนักเรียน นักศึกษา ที่เสพยาเสพติดในฐานะผู้ป่วย โดยไม่ได้ไล่ออกและส่งไปบำบัดรักษาทุกราย ตลอดจนให้ความคุ้มครองนักเรียน นักศึกษา ที่ถูกหลอกลวงหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือในการจำหน่ายยาเสพติด

7. ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการค้ายาเสพติด ต้องส่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการทางกฎหมายอย่างเฉียบขาด ทั้งทางวินัยและกฎหมาย โดยให้ออกจากราชการไว้ก่อน

8. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญในการดำเนินการป้องกัน และแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างจริงจัง หากละเลยหรือปกปิด ไม่เอาใจใส่ ขาดความรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องได้รับการลงโทษ

9. ให้ใช้ผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการป้องกัน และแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ในการประกอบการพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง และการโอนย้ายของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา

10. ผู้บริหารระดับสูง และผู้ตรวจราชการ จะต้องร่วมกันรณรงค์เพื่อลดเป้าหมายผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้หมดไป และให้กำกับตามการแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง สำหรับพื้นที่ที่ทำดีให้ยกย่องชมเชย

3. แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 6 (2553, มกราคม 19) กล่าวว่าปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาได้ทวีความรุนแรงขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการใช้ยาเสพติดของนักเรียน ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจึงมีแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาไว้โดยมีจุดประสงค์ดังนี้

1. นักเรียน นักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้รับการดูแลแก้ไข เยียวยา และกลับตัวเป็นคนดี

2. นักเรียน นักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อปัญหายาเสพติดได้รับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

3. นักเรียน นักศึกษาที่ไม่มีปัญหาได้รับการพัฒนาให้มีภูมิคุ้มกันยาเสพติดที่เข้มแข็งและพัฒนาเป็นแกนนำขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อป้องกัน แก้ไข และเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดต่อไป

4. สถานศึกษาได้รับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

เป้าหมาย

สถานศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาทั่วประเทศทั้งในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่น

แนวทางการดำเนินงาน

มุ่งเน้นทั้งการเตรียมการดำเนินการก่อนเปิดภาคเรียนเพื่อรองรับการเปิดภาคเรียน และการดำเนินการทันทีในช่วงเปิดภาคเรียนแรกของปีการศึกษา 2552 โดยมีการดำเนินการดังนี้

ช่วงเตรียมการก่อนเปิดภาคเรียน (เมษายน – มิถุนายน)

1. กระทรวงศึกษาธิการประกาศนโยบายอย่างชัดเจนว่า สถานศึกษาที่มีความสามารถสำรวจนักเรียนนักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ถือเป็นเครื่องสะท้อนถึงประสิทธิภาพในการเฝ้าระวังเพื่อดูแลช่วยเหลือ และไม่ถือเป็นความผิด ในทางกลับกันการปกปิดปัญหา หรือละเลยการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มดังกล่าว เช่น การให้ออกจากสถานศึกษาถือเป็นการดำเนินการที่ไร้ประสิทธิภาพ ขาดความรับผิดชอบ และถือเป็นความบกพร่องของผู้บริหารสถานศึกษา

2. ให้จัดตั้งกลไกอำนวยการและบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานศึกษาทุกสังกัดทั้งภายในและภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ โดยอยู่ในรูปคณะทำงานระดับจังหวัด โดยมีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานเพื่อบูรณาการเป้าหมาย กิจกรรมงบประมาณ และหน่วยดำเนินงานในพื้นที่

3. ให้หน่วยงานที่มีสถานศึกษาในสังกัดปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเรื่องยาเสพติดและทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันยาเสพติดไว้อย่างชัดเจน และประสานหน่วยงานข้างเคียงที่มีศักยภาพเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมสำรวจ D.A.R.E. (Drug Abuse Resistance Education) พระวิทยากรผู้สอนด้านพุทธศาสนา และจริยธรรม เป็นต้น เพื่อเริ่มใช้ตั้งแต่เปิดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 นี้

ช่วงการเปิดเรียนภาคเรียน (มิถุนายน – กันยายน 2552)

1. ให้สถานศึกษาสำรวจค้นหา และคัดกรองเยาวชนในสถานศึกษา โดยใช้ครูอาจารย์ประจำชั้นหรือครู อาจารย์ที่เข้าถึงข้อมูลเป็นผู้จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มเร่งด่วนที่สุด ได้แก่นักเรียน นักศึกษา ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดแล้ว ทั้งที่เป็นผู้เสพ ผู้ใช้ ผู้มีอาการเสพติด และผู้ค้า

1.2 กลุ่มเร่งด่วน ได้แก่นักเรียน นักศึกษา ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อปัญหาต่างๆ และมีโอกาสสูงที่จะเกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด และมีปัจจัยเสี่ยงเบื้องต้น ดังต่อไปนี้

1.2.1 มีปัญหาครอบครัวแตกแยก

1.2.2 มีพฤติกรรมเที่ยวเตร่กลางคืน

1.2.3 มีพฤติกรรมหนีเรียน ขาดเรียนบ่อย

1.2.4 ผลการเรียนอยู่ในระดับต่ำ

1.2.5 มีพฤติกรรมตั้งกลุ่ม และละเมิดกฎระเบียบของโรงเรียนบ่อย

1.2.6 พักอาศัยอยู่ในชุมชน/หอพักที่มีปัญหาแพร่ระบาดของยาเสพติดมาก

1.2.7 มีพฤติกรรมใช้สารเสพติดเบื้องต้น เช่น บุหรี่ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์

และคุณลักษณะอื่นๆ ที่คณะทำงานพิจารณาเห็นเป็นปัจจัยเสี่ยง

1.3 กลุ่มปกติทั่วไป ได้แก่ นักเรียนนักศึกษาทั่วไปที่ไม่มีปัญหายาเสพติด

2. ให้สถานศึกษาดำเนินการปรับพฤติกรรมโดยใช้กระบวนการค่ายหรือกิจกรรมที่เหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมายที่คัดกรองมาได้ ดังนี้

2.1 นักเรียน นักศึกษาที่มีพฤติกรรมติดยาเสพติดให้ส่งไปรับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยประสานกับโรงพยาบาล และสถานบำบัดรักษาของกระทรวงสาธารณสุขในแต่ละพื้นที่

2.2 นักเรียน นักศึกษาที่มีพฤติกรรมค้าต้องดำเนินการอย่างจริงจังมิให้เป็นผู้จัดหาและกระจายยาเสพติดในโรงเรียน/สถานศึกษา โดยการว่ากล่าวตักเตือนในกรณีที่เห็นว่าการทำได้หรือให้เข้าสู่กระบวนการลงโทษตามกฎหมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในแต่ละกรณี

2.3 นักเรียน นักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยง และ/หรือเสพยาเสพติดเป็นครั้งเป็นคราวให้สถานศึกษาจัดค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยประสานงานกับหน่วยทหารที่มีศักยภาพในการจัดค่ายปรับพฤติกรรม หน่วยงานด้านสาธารณสุขและจิตวิทยาในพื้นที่ พระวิทยากรในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการปรับพฤติกรรมและ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนงบประมาณเพื่อนำนักเรียน นักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยง/เสพ ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

3. ให้สถานศึกษาดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษาที่ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รวมทั้งสอดส่องดูแลและเฝ้าระวังไม่ให้กลับไปมีพฤติกรรมพฤติกรรมเดิม โดยให้สถานศึกษาแต่ละแห่งมอบหมายครู อาจารย์ที่ปรึกษา หรือครู อาจารย์ที่สามารถเข้าถึงและใกล้ชิดกับนักเรียน นักศึกษากลุ่มดังกล่าว โดยประสานกับกลุ่มเพื่อน เครือข่ายผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน ในการติดตามพฤติกรรม เยี่ยมบ้านและให้คำปรึกษาแนะนำในเรื่องต่างๆ แก่นักเรียน นักศึกษาเหล่านี้ เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงลงให้มากที่สุดโดยประสานงานกับ ศตส.จ. และ ศตส.อปท. เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ

4. สร้างกิจกรรมทางเลือกที่หลากหลายให้เป็นปัจจัยเชิงบวกในช่วงหลังเลิกเรียนในแต่ละวัน (โครงการบ้านหลังเรียน) ตามความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา และความสนใจของนักเรียน นักศึกษา โดยใช้สถานที่ตามแต่จะหาได้ในแต่ละพื้นที่ เช่น ในสถานศึกษา ในวัด ในที่สาธารณะใกล้สถานศึกษา ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมทางเลือกต่างๆ ให้มุ่งเน้นสนับสนุนให้กลุ่ม / ชมรม / ชุมชน ต่างๆ ที่เป็นการรวมตัวของนักเรียน นักศึกษานั้นๆ เป็นแกนหลักในการจัดกิจกรรมภายใต้การดูแลให้คำปรึกษาของครู อาจารย์ ด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

5. ยกระดับความเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาทั่วประเทศให้มีความเข้มแข็งในระดับ ก คือ มีระบบการดำเนินงานป้องกัน แก้ไขและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดครบทุกด้านได้แก่

ด้านที่ 1 ด้านการจัดองค์กร/บุคลากรผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน

ด้านที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

ด้านที่ 3 ด้านการจัดกลไกเฝ้าระวังปัญหาการแพร่ระบาดของเสพติด

ด้านที่ 4 ด้านการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือและให้โอกาสกับ นักเรียน/นักศึกษา

สถานศึกษาประเภท ก ต้องมีความสามารถจัดกิจกรรมเฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นักศึกษาที่เสพ/ติด/และเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างมีคุณภาพ และควบคุมไม่ให้มีผู้เสพติดเกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติดรายใหม่

6. หากสถานศึกษาใดไม่มีงบประมาณในการจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยง/เสพในสถานศึกษา ให้ประสานความร่วมมือกับจังหวัด และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการนางบประมาณของพื้นที่มาใช้ หรือประสาน สำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค เพื่อใช้งบประมาณสำหรับอุดหนุนการดำเนินงานขององค์กรที่มีใช้หน่วยงานราชการ โดยสนับสนุนเฉพาะกรณีดำเนินการในสถานศึกษาที่มีคุณสมบัติพร้อมใน 3 ประการต่อไปนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางของยุทธศาสตร์ฯ อันได้แก่

6.1 เป็นสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา

6.2 เป็นสถานศึกษาในเขตอำเภอเมือง และเขตเทศบาล

6.3 เป็นสถานศึกษาในพื้นที่แพร่ระบาด 12 จังหวัด พื้นที่ กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล 5 จังหวัด(รวม 18 จังหวัด)

7. ให้หน่วยงาน/สถานศึกษา รายงานคณะทำงานระดับจังหวัด เพื่อรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยรายงานเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ช่วงเตรียมการ 3 เดือนแรก (เมษายน – กันยายน 2552) และช่วงดำเนินการระหว่างภาคเรียนที่ 1 ปี 2552 (มิถุนายน – กันยายน 2552) และให้มีการติดตามการดำเนินงานโดยผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่ขั้นตอนหรือกิจกรรมการสำรวจ/คัดกรองเยาวชนในสถานศึกษา เพื่อป้องกันการปกปิดข้อมูล หรือการหลีกเลี่ยงดำเนินการ จนถึงการปฏิบัติงานต่างๆ และรายงานผลตามลำดับขั้นเพื่อพิจารณาความดีความชอบตามข้อมูลการรายงานและการติดตาม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารโครงการ

1. ความหมายของการบริหาร

เสนาะ ดิยาวี (2543, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า 1) การบริหาร คือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น 2) การบริหาร คือ กิจกรรมการใช้ทรัพยากรขององค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและ 3) การบริหาร คือ กระบวนการทำงานกับคนโดยอาศัยคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

มัลลิกา ดันสอน (2544, หน้า 9) การบริหารเป็นกระบวนการในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการสั่งการและทำงานร่วมกับผู้อื่น

จิตการุณ วัชรราชันย์ (2544, หน้า 10) ได้กล่าวถึงการบริหารว่าเป็นการดำเนินงานร่วมกัน โดยอาศัยทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้งานนั้นๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สมาน รังสิโยกฤษณ์, และสุธี สุทธิสมบุรณ์ (2546, หน้า 1-2) ให้ความหมายของการบริหาร ไว้ว่า การบริหารหมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน อันเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน อีกนัยหนึ่ง คือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น

จิรโรจน์ รูปเทียนรัตน์ (2546, หน้า 37) การบริหารเป็นกระบวนการทำงานกับคนและใช้ทรัพยากรต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ

โบวี, และคนอื่นๆ (Bovee, et al., 1993, p.5) การบริหาร หมายถึง กระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การโดยการวางแผน (planning) การจัดการองค์การ (organizing) การนำ (leading) และการควบคุม (controlling) มนุษย์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การเงิน ทรัพยากร ข้อมูลขององค์การ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

روبินส์, และคูลเตอร์ (Robbins, & Coulter, 2002, p.6) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่าเป็นกระบวนการประสานงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

สรุปได้ว่า การบริหารเป็นกระบวนการในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน

2. ความหมายของการบริหารโครงการ

สมคิด พรหมจ้อย (2542, หน้า 24) ได้ให้ความหมายของการบริหารโครงการว่า หมายถึงกระบวนการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ การวางแผน (lanning) การปฏิบัติตามแผน (implementation) และการติดตามและประเมินผล (evaluation)

สมชาย ประวัติศรีชัย (2543, หน้า 21) ได้ให้ความหมายการบริหารโครงการว่าเป็นการบริหารงานที่ประยุกต์ขึ้นเพื่อภารกิจพิเศษขององค์การที่เรียกว่าโครงการให้ได้ดำเนินไปตามเป้าหมายและบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะโครงการภายใต้กำหนด เวลา งบประมาณ และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยเน้นการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนา งานในโครงการ

มยุรี อนุมานราชชน (2544, หน้า 1) กล่าวว่า การบริหารโครงการเป็นวิธีเฉพาะกิจซึ่งเป็นการบริหารรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในหลายๆ รูปแบบ ที่มีความสำคัญทั้งต่อองค์การและ

ต่อสังคมโดยรวม จะช่วยสนับสนุนให้การบริหารทั่วไปบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการ จึงเสริมสร้างให้สังคมเจริญก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลง ในทิศทางที่พึงประสงค์

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2545, หน้า 1) กล่าวว่าการบริหารโครงการเป็นเครื่องมือของ องค์การในการบรรลุวัตถุประสงค์ของตน การบริหารโครงการทำให้องค์การมีเครื่องมือที่มี ศักยภาพในการปรับปรุงความสามารถขององค์การในด้านต่างๆ ได้แก่ การวางแผน การนำ นโยบายไปปฏิบัติ และการควบคุมกิจกรรมโครงการ รวมทั้งแนวทางการใช้ประโยชน์จาก บุคลากร และทรัพยากรต่างๆ ขององค์การ

รัตนา สายคณิต (2546, หน้า 34) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารโครงการ คือ การทำหน้าที่ต่างๆ ทางด้านการบริหาร ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุมการใช้ทรัพยากรของโครงการ เพื่อให้โครงการดำเนินไปได้ และบรรลุผลสำเร็จตามที่วัตถุประสงค์ที่ระบุไว้

วินัย คำนูนอก (2546, หน้า 1) การบริหารโครงการเป็นการดำเนินงานเชิงระบบที่ ประกอบด้วยระบบย่อยหลายระบบ ผู้บริหารโครงการจะต้องมีความสามารถในการบูรณาการ หรือผสมผสานระบบย่อยต่างๆ เข้าด้วยกัน จึงจะทำให้โครงการบรรลุถึงความสำเร็จอย่างมี ประสิทธิภาพ เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดและภายในงบประมาณที่ได้รับจัดสรร

จิรโรจน์ รูปเทียนรัตน์ (2546, หน้า 39) บริหารโครงการเป็นการบริหารงานโดย อาศัยกระบวนการบริหารซึ่งมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของงานอย่างเฉพาะเจาะจง ผู้ที่เกี่ยวข้อง ในโครงการต้องร่วมมือกัน ปฏิบัตินั้นๆ เพื่อส่งผลให้โครงการดำเนินได้ตามเป้าหมาย

วิสูตร จิระคำเกิง (2548, หน้า 6) การบริหารโครงการ คือ การจัดการ การใช้ ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่อย่างเหมาะสมและสมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้การดำเนินโครงการบรรลุ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ล็อก (Lock, 1984, p.1) กล่าวว่าการบริหารโครงการเป็นการจัดการแบบพิเศษโดย การพัฒนาเกี่ยวกับการประสานงานและการควบคุมกิจกรรมต่างๆที่ซับซ้อนของโครงการ

เคอร์ซเนอร์ (Kerzner, 2001, p. 4) ให้ความหมายของการบริหารงานโครงการว่า เป็นการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการและการควบคุมทรัพยากรทั้งหลายในองค์การให้ สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ระยะสั้น เพื่อจะทำให้ เป้าหมายเฉพาะและวัตถุประสงค์เสร็จสมบูรณ์ ภายในเวลาภายในงบประมาณ และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุปได้ว่า ความหมายของการบริหารโครงการ คือ กระบวนการปฏิบัติงานเพื่อให้ โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. กระบวนการบริหารโครงการ

ฐาปนา ฉิมไพศาล, และอัจฉรา ชีวะตระกูลกิจ (2542, หน้า 1) กล่าวว่า กระบวนการบริหารโครงการจะประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้า

ทำงาน การอำนวยความสะดวก และการควบคุมติดตามกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายใต้ข้อจำกัดของเวลา สำหรับในส่วนที่แตกต่างออกไปก็เป็นขั้นตอนกระบวนการบริหารโครงการ

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2542, หน้า 84) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารวัฏจักรเดมมิ่ง (Deming cycle) มีนักวิชาการและนักบริหารได้กล่าวถึงดังนี้ อิชิคาวะ คะโกกุ ได้แบ่งขั้นตอนของวัฏจักรเดมมิ่งให้ละเอียดแยกย่อยออกเป็น 8 ขั้นตอน ซึ่งรู้จักกันในนามของ “QC Story” ประกอบด้วย 1) กำหนดหัวข้อเป้าหมายและค่าเป้าหมาย (plan) 2) กำหนดวิธีการและขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อการบรรลุเป้าหมาย (plan) 3) ศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้อง (do) 4) ดำเนินการ (do) 5) ติดตามประเมินผล (check) ถ้าไม่มีปัญหาย้อนกลับไปขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการต่อ 6) แก้ไขอาการของปัญหาเป็นการเร่งด่วนเฉพาะหน้า (action) 7) ค้นหาสาเหตุของปัญหาแล้วแก้ไขที่สาเหตุเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาซ้ำ (action) และ 8) ตรวจสอบว่าแก้ปัญหามีผลชัดเจนหรือไม่ (action) นอกจากนี้ดอกเตอร์เอ็ดวาร์ด เดมมิ่ง ได้เสนอขั้นตอนของการบริหารงานวงจรคุณภาพ “วัฏจักรเดมมิ่ง” (Deming cycle) หมายถึง การหมุนวงจรเดมมิ่งหรือการดำเนินกิจกรรมหมุนเวียนให้ครบทั้ง 4 ขั้นตอน คือ 1) จัดทำและวางแผน (plan) 2) การปฏิบัติตามแผน 3) การประเมินผล และ 4) การปรับปรุงและพัฒนา

สุพาดา สิริกุดตา, และคนอื่นๆ (2543, หน้า 41) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารโครงการมีดังนี้ ทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และหน้าที่ต่างๆของการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดการประสานงานอย่างต่อเนื่องในแต่ละโครงการ ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดผลลัพธ์และเกิดประสิทธิผลสูงสุด ในการบริหารโครงการนั้น

สมชาย ประวัติศรีชัย (2543, หน้า 24) ได้สรุปกระบวนการบริหารโครงการ ตามแนวคิดของ แคสเททเทอร์ (Castetter) ว่ากระบวนการบริหารโครงการเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การนำ และ 4) การควบคุม โดยมีความใกล้เคียงกับ มอสเลย์ และพีเอทรี (Mosley and Pietri) ซึ่งเสนอกระบวนการบริหารโครงการออกเป็น 5 ประการ โดยเพิ่มเติมการจัดตัวบุคคลต่อจากการจัดองค์การขึ้นจาก 4 ขั้นตอน ของแคสเททเทอร์ (Castetter)

รอนดีเนลลี (Rondinelli, 1977, pp. 4-7) ได้จำแนกขั้นตอนกระบวนการบริหารโครงการอย่างละเอียดออกเป็นวงจรในการบริหารโครงการประกอบด้วย 12 ขั้นตอน คือ 1) การคิดค้นและการกำหนดโครงการ (project identification) 2) การเตรียมวางแผนโครงการและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ (project formation, preparation and feasibility analysis) 3) การออกแบบโครงการ (project design) 4) การประเมินโครงการ (project appraisal) 5) การคัดเลือกโครงการ เจริญต่อรอง และอนุมัติโครงการ (project selection, negotiation and approval) 6) การจัดกิจกรรมและหน่วยงานโครงการ (project activation and organization)

7) การปฏิบัติงานในโครงการ (project implementation and operation) 8) การนิเทศ ติดตาม และควบคุมโครงการ (project supervision, monitoring and control) 9) ระยะเวลาที่โครงการเสร็จสิ้น (project or termination) 10) การโอนงานมาสู่การบริหารงานตามปกติ (output diffusion and transition to normal administration) 11) การประเมินผลโครงการ (project evaluation) และ 12) การวิเคราะห์การติดตามผลและนำมาใช้ปฏิบัติในโครงการอื่นต่อไป (follow-up analysis and action)

กู๊ดแมน (Goodman, 1985, pp. 22-28) ได้นำเอากระบวนการบริหาร 5 ขั้นตอน คือ

1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การจัดเจ้าหน้าที่ 4) การสั่งงาน และ 5) การควบคุม นำมาใช้เป็นกรอบอธิบาย กระบวนการบริหาร 5 ขั้นตอน

อีวิกส์, และโทมัส (Elbeik, & Thomas, 1998, pp.18-19) ได้กล่าวว่า การเริ่มต้นโครงการควรจะต้องมีความเข้าใจในมุมมองของแต่ละคนในสิ่งที่แต่ละคนให้ความสำคัญ การบริหารโครงการจึงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลัก 3 อย่าง คือ 1) การบริหาร 2) เทคโนโลยี และ 3) คุณภาพ ซึ่งแผนการที่วางไว้จะถูกนำมาทำให้เป็นระบบ และการดำเนินงานจะถูกควบคุมตลอดโครงการ

เคอร์ซเนอร์ (Kerzner, 2001, pp. 2-5) กล่าวว่า การบริหารโครงการเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการ การปฏิบัติตามโครงการ หรือเป็นกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้การดำเนินโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นกระบวนการบริหารโครงการจะประกอบด้วย

1. การริเริ่มโครงการ เป็นการเริ่มต้นในการจัดทำโครงการตามกรอบแผนงาน และความต้องการขององค์กร โดยจัดทำเป็นฉบับร่างหรือข้อเสนอโครงการ (project proposal) นำเสนอผู้บริหารสูงสุดพิจารณา

2. การวางแผนโครงการ เป็นการกำหนดกิจกรรมย่อยต่างๆ และเป้าหมายทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพของกิจกรรมย่อยนั้นๆ กำหนดค่าใช้จ่าย ระยะเวลาดำเนินการและทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้บริหารโครงการและทีมงานหรือผู้รับผิดชอบโครงการ

3. การวิเคราะห์โครงการ เป็นการวิเคราะห์โครงการเพื่อความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ เช่น ด้านวิชาการ ด้านสังคม ด้านเทคนิค และด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น การวิเคราะห์โครงการดังกล่าวจะช่วยให้เห็นเป้าหมายและผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละกิจกรรมของโครงการชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถตัดสินใจเพื่อดำเนินโครงการได้อย่างมั่นใจโดยมีความเสี่ยงหรือข้อผิดพลาดน้อย

4. การปฏิบัติตามโครงการ เป็นการดำเนินการตามแผนโครงการที่กำหนดไว้หรือนำโครงการสู่การปฏิบัติ

5. การควบคุมโครงการ ได้แก่

5. การควบคุมโครงการ ได้แก่

5.1 การติดตามโครงการ เป็นการตรวจสอบ และการประเมินผลโครงการ กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การติดตามความก้าวหน้า การเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่ปรากฏจริงกับผลลัพธ์ที่คาดหวัง การวิเคราะห์ผลกระทบและการปรับปรุงโครงการ

5.2 การประเมินโครงการ เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงาน รวมทั้งการทำสัมฤทธิ์ผลโดยรวมของโครงการหรือแผนงาน เพื่อการปรับปรุงโครงการหรือตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ ยุติหรือยกเลิกโครงการหรือขยายโครงการ

6. การยุติโครงการ เป็นขั้นตอนที่การดำเนินโครงการสิ้นสุดลงตามเวลาที่กำหนดไว้ โดยผู้บริหารโครงการจะต้องรายงานผลดำเนินงานโครงการต่อผู้บริหารระดับสูงหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจเพื่อทราบผลการปฏิบัติงานโครงการว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ซึ่งนับว่าเป็นการสิ้นสุดการปฏิบัติงานสำหรับโครงการนี้

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารโครงการ คือ กระบวนการปฏิบัติงานเพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยผู้บริหารมีอาชีพต้องคำนึงถึงแนวทางปฏิบัติในการนำวิธีการบริหารให้มีคุณภาพมาประยุกต์ใช้ โดยใช้แนวการบริหารคุณภาพของเดมมิง (Deming cycle) ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพตามหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร เป็นที่รู้จักกันในชื่อพีดีซีเอ (PDCA) เป็นการบริหารที่หลายหน่วยงานนำไปใช้และประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและควบคุมคุณภาพของงานได้เป็นอย่างดีด้วย

การบริหารโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสทติดตามวงจรเดมมิง

1. ด้านการวางแผน

1.1 ความหมายของการวางแผน

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, และคนอื่นๆ (2541, หน้า 21) กล่าวว่า การวางแผน (plan) เป็นกระบวนการของการใช้ความคิดและการตัดสินใจโดยการกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะทำแล้วหาขั้นตอนการปฏิบัติและหาวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรทางการบริหาร ประกอบด้วย คน เงิน วัสดุ และการจัดการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

นิรมล กิติกุล (2542, หน้า 63) กล่าวว่า การวางแผน (plan) เป็นการหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงานโดยใช้ปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่ให้เกิดผลตามเป้าหมายมากที่สุด หรือเป็นกระบวนการในการตัดสินใจล่วงหน้า เพื่อเลือกแนวทางสำหรับอนาคตว่าจะทำอะไร อย่างไร เมื่อใด และใครเป็นผู้ทำ

สุพาดา สิริกุดตา, และคนอื่นๆ (2543, หน้า 81-82) กล่าวว่า การวางแผนโครงการเป็นการกำหนดแผนงานในการดำเนินงานต่างๆ ของโครงการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นที่จะต้องมีการจัดระบบการวางแผนให้ครอบคลุมงานที่มีการแบ่งย่อยลงของหน่วยงานต่างๆ

สุจิต คุณธนกุลวงศ์ (2543, หน้า 20) กล่าวเกี่ยวกับการวางแผนว่า ในการวางแผนควรกำหนดวิธีการต่างๆ ที่ใช้เพื่อการตรวจสอบว่าแผนดังกล่าวมีการวางแผนที่ดีและมีการปฏิบัติอย่างถูกต้อง

สมชาย ประวัติศรีชัย (2543, หน้า 24) กล่าวว่า การวางแผนเป็นหลักการสำคัญขั้นต้นของกระบวนการบริหารโครงการ แผนที่ดีจะช่วยให้การบริหารงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รูปแบบของแผนมีหลายอย่างต่างกัน สุดแต่ว่าจะวางแผนขึ้นมาสำหรับกิจการใดและวัตถุประสงค์อย่างไร การวางแผนมีความสำคัญเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารอันจะขาดเสียมิได้ ผู้บริหารจึงควรจัดให้มีการวางแผนในการทำงานทุกครั้ง และต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการวางแผนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความจริงและข้อมูล ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับอารมณ์หรือความต้องการของผู้บริหาร การวางแผนจึงต้องอาศัยกระบวนการทางปัญญาต่าง ๆ เช่น การเป็นผู้มองการณ์ไกลคาดการณ์ได้แม่นยำ เตรียมความพร้อมที่จะเผชิญกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นจัดการเป็นขั้นตอน รู้จักวางจุดมุ่งหมายได้ถูกต้องตามลำดับ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 17) กล่าวว่า การวางแผนเป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้า เพื่อจะทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนจะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากรที่จะต้องใช้ เพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

จิตการุณ วัชรราชันย์ (2544, หน้า 30) สรุปว่า การวางแผนงาน หมายถึง การวางแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติที่จะกระทำในอนาคตที่เป็นระบบ เพื่อให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ โดยใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการวางแผนตามวงจรบริหารคุณภาพนั้น เป็นการกำหนดเป้าหมายที่แน่นอนพร้อมข้อมูลที่ชัดเจนประกอบการตัดสินใจ และการกำหนดแผนในการทำกิจกรรมนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

เสนาะ ดิยาวี (2543, หน้า 83) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวางแผน หมายถึง กระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการว่าจะทำอย่างไร ให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น เป็นกระบวนการในการเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอน โดยการกำหนดการกระทำขึ้นล่วงหน้า เพื่อให้ได้ผลตามที่กำหนดไว้ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกัน 2 อย่างคือ จุดหมายปลายทางกับวิธีการเพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางจะทำอะไร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546, หน้า 15) การวางแผน (plan) เป็นการวางระบบซึ่งเป็นองค์ประกอบแรกที่สำคัญที่สุด จะต้องกำหนดขั้นตอนการทำงานเป็นกระบวนการ แต่ละขั้นตอนมีวิธีการปฏิบัติเป็นมาตรฐานและมีการบันทึกการทำงานที่เป็นปัจจุบัน ข้อมูลจากการบันทึกนี้จะนำไปสู่การตรวจสอบประเมินตนเองและให้ผู้อื่นตรวจสอบได้ และเป็นสารสนเทศที่สะท้อนให้เห็นคุณภาพมาตรฐานและตัวชี้วัดของระบบย่อยส่งผลถึงภาพรวมของสถานศึกษาทั้งระบบ

กูลิกค์ (Gulick, 1973, p. 13) กล่าวถึงแผนว่าเป็นการวางเค้าโครงเกี่ยวกับสิ่งที่จะต้องทำและวิธีการที่จะทำให้บรรลุ วัตถุประสงค์

เดมมิ่ง (Demming, 1986, p. 84) กล่าวว่า การวางแผน คือ ทำความเข้าใจ วัตถุประสงค์ให้ชัดเจนแล้วกำหนดหัวข้อควบคุม กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุให้แก่หัวข้อควบคุมแต่ละข้อ และกำหนดวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

อีวบีคร์, และโทมัส (Elbeik, & Thomas, 1998, pp. 49-67) กล่าวว่า ในการวางแผนผู้บริหารโครงการมักจะพิจารณาบ่อยๆว่า จะต้องใช้เวลาอย่างน้อยแค่ไหนในการเตรียมแผนการ ใช้เวลามากไปจะเป็นการเสียเวลา ถ้าใช้นานน้อยกว่าโครงการที่ยุ่ยากก็จะทำให้เกิดความเสี่ยงโดยไม่จำเป็น และทุกส่วนของแผนการจะเสร็จสิ้นลงได้นั้นจะต้องถูกนำแผนการดังกล่าวไปเสนอต่อผู้สนับสนุนโครงการเพื่อได้รับการยอมรับจากผู้สนับสนุนโครงการก่อนที่จะนำเสนอต่อทีมงาน

สรุปได้ว่า การวางแผน หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจล่วงหน้า เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะทำโครงการแล้วหาขั้นตอนการปฏิบัติและหาวิธีการปฏิบัติและกำหนดผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากรที่จะต้องใช้ในโครงการ เพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ โดยต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการ

1.2 การบริหารโครงการด้านการวางแผน

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2542, หน้า 84) กล่าวว่า การจัดทำและวางแผน ประกอบด้วย ทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน และกำหนดหัวข้อควบคุม (control items) ซึ่งตามปกติได้แก่ Q-C-D-S-M-E (quality, cost, delivery, safety, morale and environment), กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุให้แก่หัวข้อควบคุมแต่ละข้อและกำหนดวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

วิฑูรย์ จิระคำเกิง (2543, หน้า 73) ได้กล่าวว่าก่อนจะเริ่มวางแผนงานที่บริหารโครงการจะต้องเข้าใจถึงตัวแปรที่สำคัญของโครงการ 3 อย่าง ซึ่งได้แก่ 1) คุณภาพหรือผลของโครงการที่ต้องการ 2) กำหนดเวลาที่ชัดเจน และ 3) ทรัพยากรต่างๆหรือต้นทุนค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่จำเป็น ในเรื่องของการวางแผนนั้น

จิตการุณ วัชรราชันย์ (2544, หน้า 30-31) ได้กล่าวถึง การวางแผนตามแนวคิดของ ฟูลเมอร์ (Fulmer) ไว้ 12 ขั้นตอน ดังนี้ 1) เลือกวัตถุประสงค์ (choose objectives) เนื่องจากวัตถุประสงค์เป็นเป้าหมายหรือจุดสุดท้ายของการวางแผน ถ้าไม่มีเป้าหมายปลายทางที่แน่นอนชัดเจน การที่จะติดต่อไปถึงการกระทำและวิธีการที่จะกระทำก็คงจะสร้างความว่าเหวให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องไม่น้อย 2) บอกกล่าววัตถุประสงค์ให้ผู้อื่นทราบ (communicate objective) คนทำงานร่วมกันจะต้องทราบวัตถุประสงค์ทุกระดับขององค์การตั้งแต่วัตถุประสงค์ระดับสูงขององค์การลงไปตามลำดับจนถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละตำแหน่งของแต่ละคน 3) การกำหนดข้อสันนิษฐาน ซึ่งหมายถึงการประเมินอนาคตหรือการพยากรณ์ (forecasting) ซึ่งมีหลักและวิธีการ

หลายๆ ประการเช่น เทคนิคเดลฟาย (delphi technique) และค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่ (moving average) 4) สํารวจทรัพยากร (survey resources) เป็นการตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าการทำงานให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์นั้นมีความเป็นไปได้ กล่าวคือ มีคน เงิน สิ่งอำนวยความสะดวก เวลา และปัจจัยอื่นๆ ที่จำเป็นในการทำงานตามแผนให้ไปสู่เป้าหมายได้ 5) กำหนดนโยบาย (establish policies) เพื่อเป็นแนวทางกว้างๆสำหรับคนในองค์การได้ยึดเป็นหลักในการทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น 6) ระบุทางเลือก (identify alternatives) เพื่อที่จะตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ผู้ตัดสินใจจะต้องรู้ทางเลือกทั้งหมดที่มีอยู่ซึ่งเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้ 7) เปรียบเทียบทางเลือก (compare alternatives) เมื่อมีทางเลือกแล้ว ขั้นนี้จึงเป็นการประเมินทางเลือกทั้งหลายที่มีอยู่เพื่อดูความเป็นไปได้ 8) เลือกแนวทางของการกระทำ (choose a course of action) เมื่อประเมินทางเลือกแล้ว จะต้องตัดสินใจเลือกเอาทางที่เหมาะสมที่สุดไม่ควรลังเลให้มีเวลา ถ้าไม่จำเป็น 9) ส่วนแนวทางปฏิบัติและกฎเกณฑ์ (create procedures and rules) แนวปฏิบัติคือแนวทางอย่างละเอียดของการกระทำโดยมีนโยบายเป็นกรอบ และจะบอกถึงขั้นตอนเป็นลำดับที่ละชั้นๆ ไปจนจบกระบวนการ 10) กำหนดงบประมาณ (establish budgets) งบประมาณเป็นตัวกำหนดการปฏิบัติงานที่สำคัญ ทรัพยากรทุกอย่างสามารถระบุในลักษณะของงบประมาณได้ และถือว่าเป็นแผนทางการเงินด้วย 11) กำหนดตารางเวลา (establish time tables) ตารางเวลาการทำงานโดยมีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของแต่ละกิจกรรม รวมกันเป็นจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของแผน และ 12) ตัดสินใจในเรื่องมาตรฐาน (decide on standard) มาตรฐานมีไว้เพื่อวัดการปฏิบัติงานตามแผน เมื่อมีแผนแล้วสิ่งที่ตามมาคือ การควบคุมให้ทำตามแผนและ มีการประเมินผลซึ่งเป็นอันสุดท้ายของกระบวนการวางแผน

ทวีป ศิริวิศมี (2544, หน้า 24) กล่าวว่า กระบวนการวางแผนแบ่งออกเป็นขั้นตอน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์สถานการณ์ เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกองค์กร กล่าวคือ 1.1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในขององค์การ เป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง (strengths) และจุดอ่อน (weakness) ขององค์การเช่น กลุ่มบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคล บรรยากาศขององค์การ เป็นต้น 1.2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกขององค์การ เป็นการวิเคราะห์โอกาส (opportunities) และอุปสรรค (threats) ที่มีต่อการปฏิบัติงานหรือการบริหารองค์การ เช่น สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น 2) การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายความสำเร็จที่ต้องการหรือคาดหวัง เป็นการกำหนดผลลัพธ์ที่องค์การหรือหน่วยงานต้องการบรรลุ 3) กำหนดทางเลือก เป็นการกำหนดทางเลือกต่างๆ เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากคำถามต่อไปนี้คือ ทำไมต้องทำ (why) จำเป็นต้องทำอะไรบ้าง (what) ทำที่ไหน (where) ทำเมื่อไร (when) ใครเป็นคนทำ (who) และจะทำอย่างไร (how) 4) การเลือกทางเลือกจากที่กำหนดไว้ 5) การจัดทำแผนตามทางเลือกที่เลือกไว้ และ 6) การนำแผนไปปฏิบัติและบันทึกผลการปฏิบัติหรือรวบรวมหลักฐาน

ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัตินำไปสู่การปรับแผนหรือการวางแผนในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 24-26) ได้กล่าวถึงกระบวนการวางแผนในเรื่องระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้ 1) กำหนดทิศทางและกลยุทธ์ 1.1) วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ชุมชน สังคม และผู้เกี่ยวข้อง 1.2) ศึกษานโยบายมาตรฐานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1.3) ศึกษาศักยภาพโรงเรียน 1.4) กำหนดแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน 2) กำหนดมาตรฐาน วางมาตรการและแนวปฏิบัติให้สอดคล้องเชื่อมโยงกันกับระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 2.1) ระบบการแนะแนว 2.2) ระบบป้องกันสารเสพติด 2.3) ระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 2.4) ระบบความปลอดภัยของสภาพสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน ฯลฯ และ 3) วางแผนการดำเนินงาน 3.1) กำหนดเป้าหมายและลำดับความสำคัญ 3.1) จัดสร้างทีมงานและสร้างความตระหนัก เจตคติที่ดีในการทำงานแก่ทีมงาน 3.3) กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3.4) กำหนดมาตรฐานการดำเนินงานด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 3.5) จัดทำแผนงาน ปฏิทินปฏิบัติงานตลอดปีการศึกษา ให้ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการระบบและด้านกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3.6) การจัดทำสื่อ นวัตกรรม สนับสนุนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2548, หน้า 35- 39) กล่าวว่า กระบวนการวางแผนมีดังนี้ 1) การเตรียมการ หมายถึง การเตรียมก่อนวางแผนซึ่งมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติดังนี้ 1.1) นโยบายและเป้าหมายขององค์กรต้องการอะไร 1.2) วิเคราะห์สภาพการปัจจุบัน งานในหน้าที่ความรับผิดชอบ ตลอดจนความพร้อมในการทำงาน 1.3) วัตถุประสงค์และความต้องการสอดคล้องกับนโยบาย และเป้าหมายขององค์กรหรือไม่ 1.4) สภาพแวดล้อมปัจจุบัน และโอกาสเอื้ออำนวยให้มากน้อยเพียงใด 1.5) ผลสำเร็จที่ต้องการภายในระยะเวลาที่กำหนด 1.6) ข้อมูลต่างๆที่ต้องการ บุคคลหรือหน่วยงานเกี่ยวข้องกับแผนมีใครบ้าง 2) การสร้างแผน หมายถึง การกำหนดแผนที่ต้องการขึ้นมาให้ชัดเจนมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติดังนี้ 2.1) มาตรฐานหรือคุณภาพงานที่ต้องปฏิบัติ 2.2) มีทางเลือกหรือกิจกรรมอะไรบ้างที่ต้องปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุตามต้องการ 2.3) อุปสรรคข้อจำกัดที่เกิดขึ้นและวิธีการแก้ไขอุปสรรคหรือข้อจำกัดนั้น 2.4) ตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกหรือกิจกรรมที่คิดว่าดีที่สุดและเหมาะสมกับสถานการณ์ 2.5 กำหนดขั้นตอนของการปฏิบัติงาน 2.6) ทรัพยากรที่ต้องการเพื่อสนับสนุนการทำงานมีอะไรบ้าง 2.7) เขียนแผนให้ชัดเจน โดยมีการกำหนดช่วงระยะเวลาเริ่มต้นสิ้นสุดและผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม 3) การปฏิบัติตามแผน หมายถึง การนำแผนที่สร้างขึ้นไปสู่การปฏิบัติมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติดังนี้ 3.1) กำหนดที่จะรับผิดชอบในการปฏิบัติและการควบคุมงานแต่ละส่วน 3.2) ประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามแผนก่อนที่จะมีการมอบหมายงานให้รับผิดชอบไปปฏิบัติ 3.3) จัดสรรทรัพยากรสนับสนุน การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ

3.4) กำหนดรูปแบบความร่วมมือและการประสานงานกับหน่วยงานอื่น หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับแผน 3.5) การนิเทศงาน ช่วยเหลือและแนะนำในการปฏิบัติงาน 3.6) การควบคุมกำกับและ ติดตามผลการปฏิบัติงาน และ 4) การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการปฏิบัติงานว่าได้ บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ การประเมินผลแผนนี้ เป็นการประเมินผล เพื่อ กลับไปยังขั้นตอนที่ 1 ของกระบวนการวางแผนนั่นเอง สำหรับกิจกรรมที่ต้องการปฏิบัติมี ดังนี้ 4.1) ผลการปฏิบัติงานได้ตามที่ต้องการมากน้อยเพียงใด 4.2) ปัญหาและอุปสรรคที่พบ 4.3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผน และ 4.4) สมควรที่จะมีการทบทวนแผน ปรับ เปลี่ยนหรือไม่

มัญญ สายสินพคุณ (2553, มกราคม 19) ศึกษาวิธีการบริหารโครงการลาน กีฬาด้านยาเสพติดของโรงเรียนขยายขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ ด้านการวางแผนการดำเนินงาน มีขั้นตอนดังนี้ 1) มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 2) มีส่วนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ 3) มีส่วนร่วมในการวางแผน 4) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ดำเนินงานในโครงการ 5) มีการร่วมประชุมวางแผนการปฏิบัติงานกับคณะกรรมการคนอื่นๆ 6) การจัดทำเอกสารเผยแพร่แนวการปฏิบัติงาน 7) การจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรม 8) สถานที่ในการปฏิบัติกิจกรรมมีความเหมาะสม 9) การจัดประชุมร่วมกันระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง 10) มีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจในการจัดกิจกรรมในด้านการปฏิบัติงาน 11) การให้คำปรึกษาและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามโครงการ 12) การพบนักเรียนใน โครงการ 13) การร่วมทำกิจกรรมกับนักเรียนอย่างเต็มเวลา และ 14) การยอมรับความคิดเห็น ของนักเรียนและให้โอกาสนักเรียนร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมอย่างเต็มเวลา

สุนันทา ชัยสิทธิ์ดำรง (2550, หน้า 89-98) กล่าวว่า การบริหารจัดการ ตามวัฏจักรคุณภาพ ด้านการวางแผน มีดังนี้ 1) วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และผู้เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาและทำความเข้าใจนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง 3) มี การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของโรงเรียนในการจัดทำระบบด้านป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด 4) มีการศึกษาวิเคราะห์บริบทของชุมชน 5) มีการจัดระบบด้านป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดไว้ในแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน 6) มีการกำหนดมาตรฐานวางมาตรการ และแนวปฏิบัติสอดคล้องเชื่อมโยงกับระบบการแนะแนว 7) มีการกำหนดมาตรฐานวาง มาตรการและแนวปฏิบัติสอดคล้องเชื่อมโยงกับระบบป้องกันสารเสพติด 8) มีการกำหนด มาตรฐานวางมาตรการและแนวปฏิบัติสอดคล้องเชื่อมโยงกับระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 9) มี การกำหนดมาตรฐานวางมาตรการและแนวปฏิบัติสอดคล้องเชื่อมโยงกับระบบความปลอดภัย ของสภาพสิ่งแวดล้อม 10) มีการกำหนดมาตรฐานวางมาตรการและแนวปฏิบัติสอดคล้อง เชื่อมโยงกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน 11) มีการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานด้าน ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 12) มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของนักเรียนที่ต้อง

ดูแลช่วยเหลือ 13) มีการแต่งตั้งคณะทำงานด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 14) มีการสร้างความตระหนักและเจตคติดีในการทำงาน 15) มีการกำหนดกลยุทธ์และมาตรฐานการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 16) จัดทำแผนงาน/ปฏิทินปฏิบัติงานด้านกระบวนการด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ตลอดปีการศึกษา และ 17) มีการมอบหมายงานด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อวางแผนการจัดทำสื่อ/นวัตกรรมสนับสนุนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ศุภศักดิ์ พงษ์อนันต์, อารยา เจริญกุล, และวิณา โฆษิตสรังคกุล (2541, หน้า 4-7) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการดำเนินการวางแผน ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย วัตถุประสงค์คือ ความต้องการของแผนงานซึ่งเป็นแนวทางกว้างๆ ในเชิงคุณภาพ กำหนด วัตถุประสงค์คือ ความต้องการของแผนงานซึ่งควรเริ่มจากการระบุปัญหา แล้วแปลงปัญหามาเป็นวัตถุประสงค์ของแผน รู้ถึงสาเหตุต่างๆ ที่ส่งผลให้เกิดปัญหา จากวัตถุประสงค์ต้องสามารถกำหนดได้ว่าจะดำเนินการอะไรเพื่อบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ต้องสามารถรู้ได้ว่าต้องการผลลัพธ์อะไร ต้องสามารถกำหนดมาตรการเพื่อใช้วัดผลสำเร็จได้ โดยการเขียนวัตถุประสงค์ควรยึดหลัก SMART คือ S = specific ระบุชัดเจน มีขอบเขตที่แน่ชัด M = measurable สามารถวัดและประเมินผลได้ A = attainable สามารถบรรลุได้ R = realistic ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง T = time มีกรอบของเวลาที่กำหนดไว้ เป้าหมายคือ ความต้องการตามแผนงานซึ่งเป็นแนวทางที่เจาะจงเขียนในเชิงปริมาณและสามารถวัดผลได้ชัดเจน 2) วิธีดำเนินงาน คือกิจกรรมหรืองานต่างๆ ที่จำเป็นต้องมีการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้ กิจกรรมทุกกิจกรรมที่ต้องทำควรแยกแยะให้ชัดเจนกำหนดผู้รับผิดชอบ และเวลาที่เริ่มต้นและสิ้นสุดของแต่ละกิจกรรม รวมทั้งพิจารณาถึงข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบที่มีในการดำเนินตามแผนด้วย 3) ระยะเวลาในการดำเนินงาน คือการระบุระยะเวลาเริ่มต้นของแผนงานจนถึงเวลาสิ้นสุด ในกรณีที่แผนงานนั้นมีหลายภารกิจ ก็สามารถลงรายละเอียดระยะเวลาของแต่ละภารกิจที่ต้องปฏิบัติตามแผน ว่าแต่ละภารกิจนั้นต้องเริ่มต้นและสิ้นสุดเมื่อใด 4) งบประมาณและทรัพยากรที่ต้องใช้คือ การระบุถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ต้องใช้เพื่อดำเนินการตามแผนในบรรลุผล โดยรวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับคน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทั้งหมด 5) ผู้รับผิดชอบ คือบุคคลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อความสำเร็จของแผนงานนั้น 6) การติดตามผล คือการบริหารและวางแผนติดตามความก้าวหน้าแผนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน และ 7) ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ การระบุและชี้ถึงข้อดีต่างๆที่จะได้รับจากการดำเนินการตามแผน ซึ่งผลประโยชน์ที่ได้รับอาจอยู่ในรูปตัวเงิน หรือไม่อยู่ในรูปตัวเงินก็ได้

อีวิกอร์, และโทมัส (Elbeik, & Thomas, 1998, pp. 49-67) ได้กล่าวว่า แผนงานประกอบด้วย การกำหนดโครงสร้างงานการแบ่งงาน โครงสร้างของทีมงานและหน้าที่ ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล การประเมินหน้าที่และประมาณระยะเวลาของแต่ละงาน การ

เตรียมแผนงาน การจัดหาวิธีการดำเนินงาน การประเมินในด้านงบประมาณ และการประเมินความเสี่ยงและสิ่งที่จะเกิดขึ้นของโครงการซึ่งแผนงานเป็นเอกสารที่ไม่ตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดโครงการ

เกรย์, และลาร์สัน (Gray, & Larson, 2000, pp. 5-6) กล่าวว่า ขั้นตอนการวางแผนเป็นขั้นที่ระดับความพยายามสูงขึ้น มีการจัดทำแผนโครงการ กำหนดเวลาของงานต่างๆ ทรัพยากรที่ต้องการ คุณภาพของงานและงบประมาณที่ต้องการ

สรุปได้ว่า การวางแผน คือ กระบวนการในการตัดสินใจล่วงหน้า เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะทำโครงการแล้วหาขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากร โดยมีลักษณะดังนี้ 1) ศึกษาโยบายการแก้ไขปัญหาสาเหตุของหน่วยงาน ต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ชุมชน สังคม และผู้เกี่ยวข้อง 3) วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนในการจัดทำระบบด้านป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุ 4) มีการจัดระบบด้านป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน 5) จัดทำแผนงาน ปฏิทินปฏิบัติงานตลอดปีการศึกษา ให้ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุ 6) กำหนดมาตรฐานวางมาตรการและแนวปฏิบัติสอดคล้องเชื่อมโยงกับทั้งระบบ 7) กำหนดรูปแบบความร่วมมือและการประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับโครงการ 8) มีการแต่งตั้งคณะทำงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุ 9) ประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามแผนก่อนที่จะมีการมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบไปปฏิบัติ 10) สร้างความตระหนักเจตคติที่ดีในการทำงานแก่ทีมงาน 11) จัดสรรทรัพยากรสนับสนุน การปฏิบัติงาน อย่างเพียงพอและต่อเนื่อง และ 12) ผู้บริหารให้คำปรึกษาและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามโครงการ

2. ด้านการปฏิบัติ

2.1 ความหมายของการปฏิบัติ

ศุภศักดิ์ พงษ์อนันต์ อารยา เจริญกุล และวิณา โฆษิตสุรังคกุล (2541, หน้า 7) กล่าวว่า การปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติตามแผน (do) เป็นการทำความเข้าใจแผนงานที่กำหนดขึ้น และมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบนำแผนนั้นไปปฏิบัติให้บรรลุผลซึ่งการปฏิบัติตามแผนจะสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ

วีระพล บดีรัฐ (2543, หน้า 3) กล่าวว่า ขั้นตอนการปฏิบัติเป็นการทำตามแนวทางที่ได้คิดและวางแผนไว้ตั้งแต่ต้นควรมีการศึกษาวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องในขณะที่ปฏิบัติจริงถ้ามีเหตุการณ์ผิดปกติเกิดขึ้นก็ปรับเปลี่ยนแผนได้ตามความเหมาะสม

สุจริต คุณธนกุลวงศ์ (2543, หน้า 21) ได้ให้ความหมายการปฏิบัติตามแผนในลักษณะของความมั่นใจของผู้คุมงานที่มีต่อผู้ปฏิบัติงาน ว่าหลังจากจบการวางแผนแล้วเข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติงานหรือดำเนินงาน ขั้นตอนต่างๆ ที่เสนอไว้ควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้มั่นใจว่ามีการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

จิตการุณ วัชรราชันย์ (2544, หน้า 33) กล่าวว่า การปฏิบัติตามแผน หมายถึง การทำความเข้าใจและมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบนำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้และ ในแนวของการบริหารคุณภาพ การปฏิบัติตามแผนเป็นการดำเนินการตามแผนและขั้นตอนที่วางไว้

ศิริลักษณ์ วงษ์จันทร์หาญ (2545, หน้า 47) กล่าวว่า การปฏิบัติคือ การรับงานจากหน่วยงานไปจัดทำ บางกรณีจะเป็นการสั่งงาน แต่จะออกมาในรูปแบบของการส่งเสริมให้ดำเนินงานด้วยตนเอง ไม่ว่าจะกระทำโดยวิธีใด ผลก็คือต้องประสบความสำเร็จนั่นเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546, หน้า 15) กล่าวว่า การปฏิบัติหรือการดำเนินงาน เป็นการปฏิบัติร่วมกันของทุกคนโดยใช้กระบวนการ วิธีการและการบันทึก บุคคลภายในองค์กรที่รับผิดชอบระบบย่อยต่างๆ จะต้องปฏิบัติและบันทึกอย่างต่อเนื่อง และเป็นปัจจุบัน

เดมมิ่ง (Demming, 1986, p. 84) กล่าวว่า การปฏิบัติ คือ การหาความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการนั้นด้วยวิธีการฝึกอบรมหรือศึกษาด้วยตนเอง ดำเนินการตามวิธีการที่กำหนด และเก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ของหัวข้อควบคุม

เกรย์, และลาร์สัน (Gray, & Larson, 2000, pp. 5-6) กล่าวว่า ขั้นตอนการปฏิบัติหรือการลงมือทำคือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ในขั้นนี้ต้องตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจหรือไม่ พร้อมกับสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบด้วย

ซาเฟอร์แพค (Saferpak, 2002, p.1) กล่าวว่า ขั้นตอนการปฏิบัติหรือการปฏิบัติงานตามแผนเป็นการพิจารณาเพื่อเลือกแผน

สรุปได้ว่า ความหมายของการปฏิบัติหรือการปฏิบัติงานตามแผน เป็นการทำความเข้าใจแผนงานที่กำหนดขึ้น และมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบนำแผนนั้นไปปฏิบัติ ควรมีการศึกษาวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องก่อน ในระหว่างการดำเนินงานต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา ผู้ปฏิบัติงานสามารถปรับเปลี่ยนแผนได้ตามความเหมาะสม โดยจุดมุ่งหมายทั้งหมดคือ การนำแผนนั้นไปปฏิบัติให้บรรลุผล

2.2 การบริหารโครงการด้านการปฏิบัติ

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542, หน้า 180-190) กล่าวว่า การปฏิบัติประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ คือ

1. การวางแผนการ ได้แก่ 1) การแยกแยะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการกระทำ 2) กำหนดเวลาที่ต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง และ 3) การจัดสรรทรัพยากรต่างๆ
2. การจัดแบบเมทริกซ์ (matrix management) การจัดแบบนี้ สามารถช่วยดึงผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่างๆ มาได้และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ

3. การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน ได้แก่ 1) ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมดและทราบเหตุผลที่ต้องกระทำ 2) ให้ผู้ร่วมงานพร้อมในการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสม และ 3) พัฒนาจิตใจให้รักการร่วมมือกัน

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2542, หน้า 84) ได้เสนอขั้นตอนการบริหารงานคุณภาพ “วัฏจักรเดมมิง” (Deming, cycle) ไว้ด้านการปฏิบัติตามแผน ประกอบด้วยหาความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการนั้น ด้วยวิธีการฝึกอบรมหรือศึกษาด้วยตัวเอง ดำเนินการตามวิธีการที่กำหนด การเก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ของหัวข้อควบคุม

สุจิต คุณธนกุลวงศ์ (2543, หน้า 21) ได้ให้ความหมายการปฏิบัติตามแผนในลักษณะของความมั่นใจของผู้คุมงานที่มีต่อผู้ปฏิบัติงาน ว่าหลังจากจบการวางแผนแล้วเข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติงานหรือดำเนินงาน ขั้นตอนต่างๆ ที่เสนอไว้ควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้มั่นใจว่าการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ 1) สร้างความมั่นใจว่า ผู้รับผิดชอบดำเนินงาน ตระหนักถึงวัตถุประสงค์ และความจำเป็นของงานอย่างถ่องแท้ 2) ให้ผู้รับผิดชอบดำเนินงานตามแผน รับรู้เนื้อหาในแผนอย่างถ่องแท้ 3) จัดให้มีการศึกษาหรือฝึกอบรมเพื่อดำเนินงานตามแผน และ 4) จัดหาทรัพยากรที่จำเป็นตามที่กำหนด และเมื่อต้องการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 28 – 29) ได้เสนอขั้นตอนในการปฏิบัติตามแผนไว้สอดคล้องกันว่า เมื่อสถานศึกษาได้วางแผนการปฏิบัติงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว บุคลากรก็ร่วมกันดำเนินการตามแผนที่จัดทำไว้ โดยในระหว่างการดำเนินงานต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา และควรมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะ 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข 2) จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 3) กำกับติดตาม ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม รายหมวด/ฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน และ 4) ให้การนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 24-26) การดำเนินงาน มีขั้นตอนดังนี้

1. พัฒนาบุคลากรให้มีเจตคติ ความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครอบคลุมทั้งการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนาการป้องกันแก้ไข การส่งต่อภายใน-ภายนอก และช่วยให้สามารถปฏิบัติงานตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างราบรื่นและมีคุณภาพ

3. ผลัดหรือจัดหาสื่อ นวัตกรรม ให้การสนับสนุนกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

มณูญ สายสินพคุณ (2553, มกราคม 19) ศึกษาวิธีการบริหารโครงการลานกีฬาต้านยาเสพติดของโรงเรียนขยายขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ ด้านการปฏิบัติ มีขั้นตอนดังนี้ 1) การพบนักเรียนในโครงการ 2) การร่วมทำกิจกรรมกับนักเรียนอย่างเต็มเวลา 3) การยอมรับความคิดเห็นของนักเรียนและให้โอกาสนักเรียนร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมอย่างเต็มเวลา 4) การให้กำลังใจนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรม 5) อุทิศเวลาในการให้คำปรึกษา 6) จัดกิจกรรมสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียน 7) จัดการแข่งขันกีฬาประเภทฟุตบอล บาสเก็ตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ เปตอง ฯลฯ 8) จัดการแข่งขันกีฬาวิ่งเพื่อสุขภาพและการออกกำลังกาย 9) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ และ 10) องค์กรภายในให้การสนับสนุนในการจัดโครงการ

สุนันทา ชัยสิทธิ์ดำรง (2550, หน้า 89-98) การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวัฏจักรคุณภาพในสถานศึกษาด้านการดำเนินงาน (Do) 1) มีการพัฒนาบุคลากรให้มีเจตคติ ความรู้ ความเข้าใจและความสามารถในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินการด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินการด้านการคัดกรองนักเรียน 4) สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งเสริมพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5) สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินการป้องกันและแก้ไขนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา 6) สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งต่อภายในและภายนอกสถานศึกษาในกรณีที่เป็น และ 7) มีการสนับสนุนงบประมาณในการผลิตหรือจัดหาสื่อและนวัตกรรมเครื่องมือและเอกสารต่างๆ ที่สนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

รัชณี วัฒนภิรมย์ (2550, หน้า 22) ในการดำเนินงานตามโครงการ มีได้หลายวิธี โดยที่จะบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกันตามที่ตั้งไว้ในโครงการ กรณีเช่นนี้จะต้องระบุไว้ให้แน่ชัดในโครงการว่าจะเลือกปฏิบัติตามวิธีใด ด้วยเหตุผลอย่างไร กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือจะต้องแสดงการเปรียบเทียบผลดีผลเสียของการดำเนินงานในแต่ละวิธีไว้ด้วยการแสดงการเปรียบเทียบผลดีผลเสียของการดำเนินงานในแต่ละวิธีไว้ด้วยการแสดงการเปรียบเทียบวิธีดำเนินการแต่ละวิธีนอกจากจะเปรียบเทียบในเชิงเวลาที่ต้องใช้ในแต่ละวิธีแล้วก็ควรแสดงการเปรียบเทียบถึงทรัพยากรทุกชนิดที่ต้องใช้ในแต่ละวิธี และค่าใช้จ่ายส่วนที่เป็นตัวเงินของแต่ละวิธีด้วย ซึ่งก็คือการแสดงให้เห็นว่าโครงการนี้เลือกวิธีดำเนินงานเหมาะสมที่สุด ประหยัดที่สุด และได้ผลดีมากที่สุดนั่นเอง และในส่วนนี้เองที่การวิเคราะห์เชิงต้นทุนผลได้ อาจเข้ามามีบทบาทและมีส่วนช่วยชี้แจงถึงผลดีผลเสียในการดำเนินงานแต่ละวิธีได้ ทั้งนี้ในโครงการอาจไม่ต้องแสดงการวิเคราะห์เชิงต้นทุน ผลได้ของการดำเนินงานแต่ละวิธีในรายละเอียดเพียงแต่เสนอผลสรุปของการวิเคราะห์ดังกล่าว ส่วนการวิเคราะห์เชิงต้นทุน-ผลได้ในรายละเอียดนั้น อาจจัดไว้ในภาคผนวกแนบท้ายโครงการนั้นๆ ก็ได้

เกรย์, และลาร์สัน (Gray, & Larson, 2000, pp. 5-6) กล่าวว่า ชั้นปฏิบัติการ เป็นชั้นที่ระดับความพยายามสูงขึ้นมากในระยะต้นของชั้นนี้ เพราะมีการปฏิบัติงานต่างๆ ของโครงการ โครงการเป็นรูปร่าง ทั้งทางด้านกายภาพและทางด้านด้านจิตใจ มีผลผลิตชนิดใหม่ เกิดขึ้น และอาจมีความขัดแย้งต่างๆ ในการทำงานอาจเกิดขึ้นได้มากในชั้นนี้ มีมาตรการในการ ควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามเวลา ต้นทุนและผลงานที่ระบุไว้ ซึ่งอาจจะต้องมีการ เปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้นบ้าง มีการจัดทำรายงานและตรวจสอบงานเป็นระยะๆ และ ระดับความพยายามจะลดลงในระยะปลายๆ ขึ้น

สรุปได้ว่า การปฏิบัติหรือการปฏิบัติงานตามแผน เป็นการทำความเข้าใจ แผนงานที่กำหนดขึ้น และมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบนำแผนนั้นไปปฏิบัติ ควรมีการศึกษาวิธี ปฏิบัติที่ถูกต้องก่อน โดยมีลักษณะดังนี้ 1) บุคลากรและชุมชนให้การสนับสนุนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างจริงจัง 2) จัดให้มีการศึกษาหรือฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพใน การทำงานของบุคลากรในโรงเรียน 3) สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการป้องกันและแก้ไขนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และนักเรียนกลุ่มที่มีปัญหา 4) มีการเรียน การสอนที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สร้างทักษะชีวิตและพัฒนาศักยภาพของนักเรียน 5) สร้าง บรรยากาศที่อบอุ่นภายในโรงเรียน โดยมอบหมายให้ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นคอยสอดส่อง ดูแลพฤติกรรมและให้คำปรึกษา 6) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เป็นระเบียบ ปราศจากมุมอับควบคุมปัจจัยเสี่ยงบริเวณรอบโรงเรียน 7) เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด 8) มีสื่อ นวัตกรรม สนับสนุนการดำเนินงานตามระบบ ด้านป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด 9) ได้ร่วมทำกิจกรรมที่ป้องกันและแก้ไขปัญหา เสพติดกับนักเรียนอย่างเต็มเวลา 10) ให้กำลังใจนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรมป้องกันและ แก้ไขปัญหาเสพติด 11) อุทิศเวลาในการให้คำปรึกษาเด็กนักเรียนอย่างใกล้ชิด และ 12) สร้างกิจกรรมทางเลือกที่หลากหลายตามความสนใจของนักเรียน

3. ด้านการประเมินผล

3.1 ความหมายของการประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 29) ได้กล่าวว่า การ ประเมินผล (check) เป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ข้อมูล ย้อนกลับ ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง

วีระพล บดีรัฐ (2543, หน้า 3) กล่าวว่า การประเมินผล เป็นการเทียบดู ผลลัพธ์กับแผนที่ได้ปฏิบัติหรือเป็นการประเมินทางออกของปัญหาและอุปสรรคที่ได้แก้ไขว่าวิธี เลือกนั้นเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งการตรวจสอบต้องมีการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการ ปฏิบัติจริงกับแผนที่ได้วางไว้ มีการตรวจสอบว่ามีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นหรือไม่ และรวบรวมบันทึก

ข้อมูลที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์และปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป โดยการใช้ใบตรวจสอบ (check sheet) ผังก้างปลา (fishbone diagram)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546, หน้า 15) กล่าวว่า การประเมินผล (check) เป็นการประเมินตนเอง ร่วมกันประเมิน หรือผลัดเปลี่ยนกันประเมินภายในระหว่างบุคคล ระหว่างทีมย่อยในสถานศึกษา

เดมมิง (Demming, 1986. p. 84) กล่าวว่า การประเมินผล คือ การกำหนดระยะเวลาในแผนงานเมื่อการดำเนินการถึงระยะเวลาใดๆ ที่กำหนดตามแผน ซึ่งอาจถูกกำหนดโดยการวางเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวในแผน และเมื่อการปฏิบัติได้ดำเนินการมาถึงระยะเวลาที่กำหนดแล้ว จึงจำเป็นต้องทำการประเมินผล โดยเทียบผลการมีความแตกต่างกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ตั้งแต่ระยะแรกของการวางแผน

อีวบิคร์, และโทมัส (Elbeik, & Thomas, 1998, pp. 165-175) กล่าวว่า การประเมินผลงาน เป็นกระบวนการควบคุมคุณภาพของงานซึ่งรวมถึงวัสดุ และการใช้งาน หลักการทั่วไปของการตรวจสอบมีดังนี้ 1) ต้องทำโดยผู้ที่มีความสามารถเหมาะสมกับงาน ได้แก่ ความรู้ด้านเทคนิคและประสบการณ์ตรงในงานนั้นๆ ทั้งนี้ผู้ตรวจสอบงานที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมอาจสร้างปัญหาอย่างมากในงานทั้งด้านคุณภาพ เวลา และ ต้นทุน และ2) การตรวจสอบอาจทำโดยเปิดเผย หรือไม่ก็ได้ แต่โดยทั่วไปแล้วนิยมทำเป็นระบบเปิดเผยตรงไปตรงมาซึ่งได้ผลดี และไม่สับสน

ยูเนสโก (UNESCO, 1999, p. 2) กล่าวถึงคำจำกัดความของการกำกับดูแลในลักษณะการเกี่ยวข้องถึง เอกสาร รายงาน การปฏิบัติตามแผน ข้อมูล ข่าวสาร และกรอบของการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องของการนำโครงการไปปฏิบัติเพื่อที่จะปรับปรุงการจัดการ

ซาเฟอร์แพค (Saferpak, 2002, p.1) กล่าวว่า ขั้นตอนการประเมินผล เป็น การปฏิบัติเพื่อยอมรับแผนหรือปรับปรุงแผน เป็นขั้นตอนการเปรียบเทียบผลการแก้ปัญหา โดยเก็บข้อมูลก่อนและหลังแก้ไขปัญหามาดูว่าได้ผลอย่างไร ตรงเป้าหมายหรือไม่

สรุปได้ว่า ความหมายของด้านการประเมินผล (check) เป็นการประเมินตนเอง ร่วมกันประเมิน หรือผลัดเปลี่ยนกันประเมินภายในระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดการพัฒนาสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้างถ้าวัตถุประสงค์ของงานไม่บรรลุ แสดงว่า สภาพเงื่อนไขไม่เป็นไปตามที่กำหนด

3.2 การบริหารโครงการด้านประเมินผล

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542, หน้า 180-190) การประเมินผล ทำให้รู้สภาพการของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผนซึ่งประกอบด้วยกระบวนการดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ 2) รวบรวมข้อมูล 3) พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอนๆ เพื่อแสดงจำนวนและคุณภาพของผลงานที่ได้รับแต่ละขั้นตอนเปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้

และ 4) การรายงาน จัดแสดงผลการประเมินรวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลว โดยรายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์ และรายงานแบบย่ออย่างไม่เป็นทางการ

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2542, หน้า 84) ได้เสนอขั้นตอนการบริหารงานคุณภาพ “วัฏจักรเดมมิง” (Deming, cycle) ไว้ ด้านการติดตามประเมินผล (check) ประกอบด้วย ตรวจสอบว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามวิธีการทำงานมาตรฐานหรือไม่, ตรวจสอบว่าค่าที่วัดได้ (ของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง) อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่และตรวจสอบว่าผลลัพธ์ (ของหัวข้อควบคุม) ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 24-26) กล่าวว่า การประเมินผล (check) มีแนวดำเนินการดังนี้

1. นิเทศ กำกับ ติดตาม งานที่มอบหมาย 1.1) จัดประชุมครูในแต่ละระดับชั้น ประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ที่ครอบคลุมกิจกรรมต่อไปนี้ 1.2) แลกเปลี่ยนประสบการณ์และประสานความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง 1.3) นำเสนอข้อมูล ความรู้ หรือเทคนิควิธีที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 1.4) ติดตามผลการดำเนินงานของครูในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง 1.5) สร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง 1.6) ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. ประเมินผลเพื่อทบทวน (ประเมินภายใน) แต่งตั้งคณะกรรมการประเมิน โดยคัดสรรบุคลากรที่มีความเหมาะสม ดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานของแต่ละระดับชั้น ด้วยวิธีการที่หลากหลาย อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เน้นการประเมินเพื่อการพัฒนา มิใช่การจับผิดตัวบุคคล ประเมินด้วยบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร ประเมินครูที่ปรึกษาดีเด่น ประเมินหัวหน้าระดับชั้นดีเด่น แต่ละระดับจะสลับกันประเมินซึ่งกันและกัน และสัมภาษณ์นักเรียน

มัญญ สายสินพคุณ (2553, มกราคม 19) ศึกษาวิธีการบริหารโครงการสถานศึกษาด้านยาเสพติดของโรงเรียนขยายขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ ด้านการติดตามและประเมินผล มีขั้นตอนดังนี้ 1) มีวิธีการติดตามและประเมินผลโครงการ 2) กำหนดเกณฑ์การประเมินผลโดยครู 3) กำหนดเกณฑ์การประเมินผลโดยนักเรียน 4) กำหนดเกณฑ์การประเมินผลโดยผู้ปกครอง 5) การแสดงผลงานกิจกรรมนักเรียน 6) การประเมินผลงานกิจกรรมนักเรียนตามสภาพที่ปฏิบัติจริงโดยครู 7) การประเมินผลงานกิจกรรมนักเรียนตามสภาพที่ปฏิบัติจริงโดยนักเรียน 8) การประเมินผลงานกิจกรรมนักเรียนตามสภาพที่ปฏิบัติจริงโดยผู้ปกครอง 9) การรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้บริหารสถานศึกษา และ 10) การรายงานผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานต้นสังกัดทราบ

สุนันทา ชัยสิทธิ์ดำรง (2550, หน้า 89-98) การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวัฏจักรคุณภาพในสถานศึกษาด้านการตรวจสอบ 1) มีการประชุมครูในแต่ละระดับชั้นและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอข้อมูลความรู้และเทคนิควิธีที่เป็นประโยชน์

ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) มีการกำกับ ติดตามผลการดำเนินงานของครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาและผู้รับผิดชอบในทุกภาระงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง 3) มีการเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง 4) มีการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรในการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง 5) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยพิจารณาบุคลากรที่มีความเหมาะสม 6) มีการประเมินผลการดำเนินงานของแต่ละระดับช่วงชั้น ด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 7) มีการประเมินเพื่อการพัฒนาด้วยบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร 8) มีการประเมินครูที่ปรึกษาดีเด่น โดยใช้วิธีสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนและผู้ปกครอง และ 9) มีการประเมินหัวหน้าระดับช่วงชั้นดีเด่นโดยแต่ละระดับช่วงชั้นสลับกันประเมินซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งสัมภาษณ์นักเรียน

อิวบิคร์, และโทมัส (Elbeik, & Thomas, 1998, pp.165-175) กล่าวว่า การวัดความก้าวหน้าระหว่างดำเนินงาน จะวัดความก้าวหน้าของงานปกติทุกช่วงเวลานั้นจะมีสาระดังนี้

1. วัดความก้าวหน้าของงานที่ทำได้จริงและเปรียบเทียบกับความก้าวหน้าที่ควรทำได้ตามแผน
2. ทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมาและวิธีการที่จัดการกับปัญหาเหล่านั้น
3. ศึกษาถึงปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับการดำเนินโครงการและแนวทางแก้ไขที่เสนอโดยทีมบริหารโครงการ

สรุปได้ว่า การประเมินผล เป็นการประเมินภายในระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดการพัฒนาสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขเรื่องใด โดยมีลักษณะดังนี้ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินโดยคัดสรรบุคลากรที่มีความเหมาะสม 2) กำหนดเกณฑ์การประเมินผล โดยใช้การมีส่วนร่วมทั้งครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน 3) ดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานของแต่ละระดับชั้น ด้วยวิธีการที่หลากหลาย อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 4) มีการกำกับ ติดตามผลการดำเนินงานของผู้รับผิดชอบโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 5) มีการประเมินผลงานกิจกรรมนักเรียนตามสภาพที่ปฏิบัติจริง โดยครูนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน 6) จัดประชุมครูที่รับผิดชอบโครงการอย่างสม่ำเสมอ 7) แลกเปลี่ยนประสบการณ์และประสานความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการ 8) มีการทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมาและวิธีการที่จัดการกับปัญหาเหล่านั้น 9) ศึกษาถึงปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับการดำเนินโครงการและแนวทางแก้ไขที่เสนอโดยทีมบริหารโครงการ 10) มีการประเมินบุคลากรดีเด่นในการปฏิบัติงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 11) รายงานผลการดำเนินงาน ผลการประเมินรวมทั้ง

มาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลวต่อผู้บริหารสถานศึกษา และ 12) รายงานผลการดำเนินงาน ผลการประเมินรวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลวต่อหน่วยงานต้นสังกัดทราบ

4. ด้านการปรับปรุงและพัฒนา

4.1 ความหมายของการปรับปรุงและพัฒนา

สมศักดิ์ สินธุระเวชชัย (2542, หน้า 180-190) กล่าวว่า การปรับปรุงและพัฒนาหรือการปรับปรุงแก้ไข (act) ผลของการตรวจสอบหากพบว่าเกิดความบกพร่องขึ้นทำให้งานที่ได้ไม่ตรงเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติตามแก้ไขปัญหาคตามลักษณะที่ค้นพบ

สุจิต คุณทรกุลวงศ์ (2543, หน้า 36) กล่าวถึงการปรับปรุงแก้ไขให้คำเนิ่งถึงเนื้อหาของแผนด้วย ไม่ใช่แก้ไขเฉพาะวิธีการปฏิบัติงานอย่างเดียว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ในการปฏิบัติการแก้ไข มีความจำเป็นจะต้องแยกแยะอย่างชัดเจนในการกำจัดอาการและหาสาเหตุของการวางแผนที่ไม่ดีพอก่อน แล้วจึงทำการปรับปรุงคุณภาพของการวางแผนและปรับปรุงเนื้อหาของแผนด้วย

วีระพล บดีรัฐ (2543, หน้า 3) กล่าวว่า การปรับปรุงและพัฒนาขั้นตอนนี้เป็นการนำผลจากขั้นตรวจสอบมาดำเนินการต่อให้เหมาะสม กรณีผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้ให้นำวิธีการหาหรือกระบวนการปฏิบัติ นั้นๆ มาปรับใช้ให้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงาน และต้องคิดหาทางปรับปรุงกระบวนการหรือวิธีการที่ทำให้บรรลุแผนนั้นๆ ให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม กรณีผลที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ จะต้องนำเอาข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์และพิจารณาว่าควรจะดำเนินการต่อไปอย่างไร เช่น หาทางเลือกใหม่ที่น่าจะเป็นไปได้ ใช้ความพยายามเพิ่มขึ้นขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือเปลี่ยนเป้าหมายใหม่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546, หน้า 15) กล่าวว่า การปรับปรุงพัฒนา เป็นการนำผลการประเมินมาแก้ไขพัฒนาในส่วนที่เป็นกระบวนการ วิธีการ บัญญัติหรือการบันทึกให้ดีขึ้น จนระบบคุณภาพหรือวงจรคุณภาพเป็นวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรอย่างยั่งยืน

เดมมิ่ง (Demming, 1986, p. 84) กล่าวว่า การปรับปรุงและพัฒนา คือ ขั้นตอนของการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงาน ถ้าการตรวจสอบโดยการวัดผลด้วยตัววัดใดๆ ที่กำหนดไว้ในแผนงาน แสดงให้เห็นว่าผลของการปฏิบัติงานจริง เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดมีความแตกต่างกัน นั้นหมายถึงสิ่งที่คาดหวังต่างจากผลลัพธ์ แสดงถึงว่าอาจมีอุปสรรค หรือปัญหาเกิดขึ้นในการทำงาน เมื่อทราบว่ามีปัญหาหลังจากการตรวจสอบแล้ว การหาสาเหตุเพื่อการแก้ไขอุปสรรค

คลีแลนด์ (Cleland. 1999, p. 325) กล่าวถึง การปรับปรุงแก้ไขว่าเป็นการปฏิบัติให้ถูกต้องหลังจากการดูมาตรฐานงาน สังเกตการณ์กระทำและเปรียบเทียบความจริงที่เกิด ซึ่งนั่นคือการแก้ไขจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายในระบบการควบคุมโครงการ

ซาเฟอร์แพค (Saferpak, 2002, p.1) กล่าวว่า ขั้นตอนนี้มีความแตกต่างกันตามผลของการปฏิบัติหรือผลการศึกษาที่ได้ นั่นคือหากผลการปฏิบัติหรือผลการศึกษาพบว่ามีผลสำเร็จจากการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ ก็ต้องจัดทำให้เป็นมาตรฐานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้องในครั้งต่อไปหรือในบางกรณีแผนเดิมอาจต้องถูกปรับเปลี่ยนเพื่อใช้แผนใหม่ที่เหมาะสมกว่าก็อาจเป็นไปได้จึงอาจเรียกว่าขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการตัดสินใจ

สรุปได้ว่า ความหมายด้านการปรับปรุงและพัฒนา ขั้นตอนเป็นการนำผลจากขั้นตรวจสอบมาดำเนินการต่อให้เหมาะสม กรณีผลที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ให้นำวิธีการหรือกระบวนการปฏิบัติ นั้นๆ มาปรับใช้ให้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานและต้องคิดหาทางปรับปรุงกระบวนการหรือวิธีการที่ทำให้บรรลุแผนนั้นๆ ให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม การปรับปรุงแก้ไขให้คำนึงถึงเนื้อหาของแผนด้วย ไม่ใช่แก้ไขเฉพาะวิธีการปฏิบัติงานอย่างเดียว

4.2 บริหารโครงการด้านการปรับปรุงและพัฒนา

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542, หน้า 180-190) กล่าวว่า การปรับปรุงและพัฒนา ผลของการตรวจสอบหากพบว่าเกิดความบกพร่องขึ้นทำให้งานที่ได้ไม่ตรงเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติตามแก้ไขปัญหาลักษณะที่ค้นพบ ดังนี้

1. ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ
2. ถ้าพบความผิดปกติใดๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน เพื่อมิให้ความผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีกในการแก้ปัญหาเพื่อให้ผลงานได้มาตรฐานอาจใช้มาตรการดังต่อไปนี้การย้ายนโยบาย การปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงานและการประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2542, หน้า 84) ได้เสนอขั้นตอนการบริหารงานคุณภาพ “วัฏจักรเดมมิง” (Deming cycle) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาที่ทำให้เป็นไปตามแผนประกอบด้วย ถ้าการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามวิธีการทำงานมาตรฐาน ก็มีมาตรการแก้ไข ถ้าผลลัพธ์ที่ได้เป็นไปตามที่คาดหวังก็ค้นหาสาเหตุและแก้ไขที่ต้นตอเพื่อมิให้เกิดปัญหาซ้ำขึ้นอีกและปรับปรุงระบบการทำงานและเอกสารวิธีการทำงานมาตรฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 24-26) กล่าวถึงขั้นตอนการบริหารงานคุณภาพ ด้าน การปรับปรุงและพัฒนา ดังนี้

1. การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้ได้มาตรฐาน
  - 1.1 วิเคราะห์ผลจากการประเมินเพื่อทบทวน โดยใช้มาตรฐานคุณภาพการประกันคุณภาพ

1.2 นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงส่วนที่เป็นจุดอ่อน และพัฒนาในส่วนที่ดีเป็นที่ยอมรับให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นเพื่อให้มีความมั่นคงเข้มแข็งตลอดไป โดยกำหนดแนวทางสนับสนุนการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไข

2. การสรุปรายงานและประชาสัมพันธ์

2.1 จัดทำหลักฐานการสรุป รายงาน ประชาสัมพันธ์ ที่ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี จุดประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนา และครูที่ปรึกษาดีเด่น หัวหน้าระดับช่วงชั้นดีเด่น

2.2 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

สุนันทา ชัยสิทธิ์ดำรง (2550, หน้า 89-98) การบริหารตามวัฏจักรคุณภาพในสถานศึกษาด้านการปรับปรุงและพัฒนา 1) มีการวิเคราะห์ผลจากการประเมินเพื่อทบทวนโดยใช้มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) มีการนำผลการประเมินในส่วนที่เป็นจุดอ่อนมากำหนดแนวทางปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในครั้งต่อไป 3) มีการนำผลการประเมินในส่วนที่ดีเป็นที่ยอมรับมากำหนดแนวทางพัฒนาและสนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น 4) มีการจัดทำหลักฐานการสรุปรายงานที่ครอบคลุมจุดประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา 5) มีการประกาศเกียรติคุณครูที่ปรึกษาดีเด่น และหัวหน้าระดับช่วงชั้นดีเด่น และ 6) มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สรุปได้ว่า การปรับปรุงและพัฒนา เป็นการนำผลจากขั้นตรวจสอบมาดำเนินการต่อให้เหมาะสม กรณีผลที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ โดยมีลักษณะดังนี้ 1) มีการประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ 2) มีการวิเคราะห์ผลจากการประเมินเพื่อทบทวนโดยใช้มาตรฐานการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ 3) มีการนำผลการประเมินในส่วนที่เป็นจุดอ่อนมากำหนดแนวทางปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในครั้งต่อไป 4) มีการนำผลการประเมินในส่วนที่ดีเป็นที่ยอมรับมากำหนดแนวทางพัฒนาและสนับสนุนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น 5) ในกรณีที่พบความผิดปกติใดๆของโครงการมีการตรวจสอบค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน 6) กรณีที่ผลงานของโครงการเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายที่กำหนดไว้แก้ไขที่ต้นเหตุ 7) ปรับปรุงระบบการทำงานและเอกสารวิธีการทำงานตามมาตรฐานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด 8) มีการจัดทำหลักฐานการสรุปรายงานที่ครอบคลุมจุดประสงค์เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา 9) มีการประกาศเกียรติคุณ ครูที่ทำงานด้านป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดดีเด่น และ 10) มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

กรมสุขภาพจิต (2544, หน้า 15) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านบุคลากร ครูผู้ปฏิบัติงานมีน้อยต้องรับผิดชอบงานหลายงานจึงไม่สามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่ ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติงานยังไม่เหมาะสม เพราะไม่เข้าใจระบบการช่วยเหลือแก้ไขนักเรียน ที่ปรึกษาที่มีปัญหาการจัดกิจกรรมโฮมรูมที่จัดทุกเย็นวันศุกร์ ซึ่งเด็กและครูกังวลกับการกลับบ้าน และครูขาดความรู้ความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน 2) ด้านการบริหาร คือ งบประมาณในการบริหารจัดการมีจำนวนจำกัด มีกิจกรรมในพื้นที่ที่ซ้อนกันหลายกิจกรรม การประสานงานมีการปรับเปลี่ยนบ่อยครั้ง และขาดสื่อสนับสนุนที่เพียงพอในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติด 3) ด้านนักเรียน คือ นักเรียนมีลักษณะสมาธิสั้น นักเรียนต้องการให้ครูไปเยี่ยมบ้าน และ 4) ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข ควรจัดกิจกรรมโฮมรูมตอนเช้าทุกวัน วันละ 15-20 นาที ครูที่ได้รับการอบรมควรชี้แจงการใช้แบบฟอร์มให้ครูท่านอื่นๆ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข จังหวัด ให้ข้อมูลการดูแลเด็กสมาธิสั้นในโรงเรียน จัดให้มีคณะกรรมการครูประจำหมู่บ้านเพื่อรับผิดชอบในการไปเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกๆ คน เป็นประจำทุกวันเสาร์และอาทิตย์

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 57-62) ดำเนินโครงการป้องกันการติดสารเสพติด ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด ผู้อำนวยการสามัญศึกษากรุงเทพมหานครประธานกลุ่มโรงเรียนในสวนกลาง มีการปฏิบัติงานโครงการป้องกันการติดยาและสารเสพติดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การได้ส่งเสริมให้โรงเรียนและสหวิทยาเขตหรือกลุ่มโรงเรียน จัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาและสารเสพติดในโรงเรียนอย่างหลากหลาย รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน คือ ได้ดำเนินการให้สหวิทยาเขตหรือกลุ่มโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันการติดยาและสารเสพติด 2) ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงานป้องกันการติดยาและสารเสพติดระดับโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การได้รับความสนับสนุนและร่วมมือในการดำเนินงานของครู-อาจารย์ รองลงมา คือ การประชาสัมพันธ์ให้ครู-อาจารย์ และนักเรียนได้เข้าใจ และร่วมดำเนินงานตามโครงการ 3) ผลการประเมินความคิดเห็นของครูผู้รับผิดชอบโครงการเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงานการ ป้องกันการติดยาและสารเสพติด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนที่ให้เข้าร่วมโครงการ ได้รับการสนับสนุนจากครูผู้รับผิดชอบโครงการในการดำเนินการจัดกิจกรรม รองลงมา คือ ครูผู้รับผิดชอบโครงการสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้รวมกลุ่มทำกิจกรรมตามความถนัดและความเข้าใจ เพื่อรณรงค์ป้องกันการใช้ยา

และสารเสพติด 4) ผลการประเมินความคิดเห็นของครูทั่วไปที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาและสารเสพติด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูชื่นชมนักเรียนเมื่อทำความดี รองลงมา คือ โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้รับรู้มีความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาการแพร่ระบาดของยาและสารเสพติด 5) ผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการประเมินตนเองด้านทักษะทางสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่ารายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ฉันสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนเอง รองลงมา คือ ฉันคาดหวังที่จะได้รับการยอมรับจากผู้อื่น และ 6) ผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงด้านการติดยาและสารเสพติด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเที่ยวกลางคืน นอกจากเป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ทำลายสุขภาพแล้วยังอาจถูกชักจูงให้ไปติดยาเสพติดและการมั่วสุมทางเพศ ไม่ควรรับประทานอาหารหรือเครื่องดื่มที่คนแปลกหน้าหยิบยื่นให้

บำรุง วรผล (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดนโยบาย และด้านการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก ด้านการวางแผน ด้านการสนับสนุน และด้านการติดตามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามเขตที่ตั้งของสถานศึกษา และประเภทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีเขตที่ตั้งของสถานศึกษาแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประเภทแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธีระเกียรติ ธีระบุตร (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาความร่วมมือของเครือข่ายสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนพื้นที่สถานีตำรวจนครบาลพหลโยธิน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเครือข่ายสังคมในชุมชนพื้นที่สถานีตำรวจนครบาลพหลโยธิน มีระดับความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกชุมชนกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการที่แตกต่างกัน มีความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่แตกต่างกัน ยกเว้นปัจจัยระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนการเป็นสมาชิกชุมชนกลุ่มอย่างเป็นทางการ ประสบการณ์ในการฝึกอบรมและความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

แตกต่างกัน มีความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พรหมมี พุ่มไม้ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษากระบวนการบริหารเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 พบว่า บุคลากรในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการสั่งการ ด้านการให้ความร่วมมือ และด้านการควบคุม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน และผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 พบว่า เพศ วุฒิ การศึกษา ตำแหน่ง อายุ และอายุราชการ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการสั่งการ ด้านการให้ความร่วมมือ และด้านการควบคุม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อาภาพันธ์ สุขพันธ์ (2549, บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดในเคหะชุมชนดินแดง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการทดสอบสมมติฐานระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนจำแนกตามอายุ อาชีพ ระดับความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และจำนวนครั้งที่ได้รับข่าวสารในการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เจริญสุข ทวยจันทร์ (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานเพื่อป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรต่อการบริหารงานเพื่อป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการใช้อิทธิพลหรือการจูงใจ ด้านการประเมินผล และด้านการประสานงาน เป็นอันดับสุดท้าย และ 2) ผลการเปรียบเทียบศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานเพื่อป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2 จำแนกตามสถานภาพการปฏิบัติงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เฟอร์กูสัน (Ferguson, 1991, abstract) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของยุทธศาสตร์การป้องกันที่ใช้ในโรงเรียนปลอดยาเสพติด เพื่อลดจำนวนนักเรียนที่ใช้ยาเสพติดในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา ยุทธศาสตร์ที่ใช้ประกอบด้วย นโยบายการปราบปรามยาเสพติด คณะกรรมการที่ปรึกษาการปราบยาเสพติด โปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่ติดยาเสพติด โปรแกรมพิเศษส่งเสริมการเล่นกีฬา โปรแกรมบำบัด ผู้ติดยาเสพติด การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและหลักสูตรผลการศึกษพบว่า มีจำนวนนักเรียนที่เสพยาเสพติดลดลง โดยเฉพาะพวกที่ผสมยาเสพติดในเบียร์ไวน์คูลเลอร์และกัญชาในช่วง 2 ปี ที่ทดลองใช้ยุทธศาสตร์ดังกล่าว แต่โรงเรียนมีผู้ใช้ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ กันแต่ไม่พบการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้องค์ประกอบของยุทธศาสตร์การป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน

เมสัน (Mason, 1997, abstract) ได้ศึกษาเจตคติของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการตรวจหาสารเสพติดในโรงเรียน โดยศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของนักเรียน คือ เพศ ระดับชั้นที่ศึกษา เชื้อชาติ ประสบการณ์ที่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การใช้สารเสพติดที่ผิดกฎหมาย การดื่มสุรา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพิเศษที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการตรวจหาสารเสพติดเพื่อเป็นการป้องกันการติดยาเสพติดในโรงเรียนเป็นเรื่องปกติธรรมดา ตัวแปรด้านเพศ เชื้อชาติ ระดับชั้นเรียน ประสบการณ์ที่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติดการใช้สิ่งเสพติดในโรงเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่มีส่วนช่วยให้ผู้บริหาร และอาจารย์แนะแนวในโรงเรียนนำไปวางแผนหาทางป้องกันให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนสีขาวซึ่งจะช่วยให้นักเรียน โรงเรียนและชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการนี้มากยิ่งขึ้น และเป็นข้อมูลในการวางแผนหาทางป้องกันและติดตามแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียนต่อไป

แทตเชลล์ (Tatchell, 2001, p. 819) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการป้องกันการใช้อาหารเสพติดที่นำไปใช้กับนักเรียนวัยรุ่นที่มีปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกัน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีปัจจัยป้องกันลดลง ปัจจัยเสี่ยงของกลุ่มควบคุมทั้งก่อนและหลังทดลองเพิ่มขึ้นอย่างมีระยะสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มควบคุมเมื่อวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงสภาพเศรษฐกิจและสังคมและกลุ่มนักเรียนพบว่า กลุ่มที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมที่มีความรับผิดชอบต่อการเพิ่มของปัจจัยเสี่ยงโดยก่อนทดลองอย่างชัดเจน แต่ในกลุ่มที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมสูง มีการเพิ่มปัจจัยเสี่ยงเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า ในกลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมการป้องกันการใช้อาหารเสพติดจะมีการเพิ่มของปัจจัยเสี่ยงมากขึ้นเมื่อเป็นนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมต่ำ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การบริหารโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดภายในสถานศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ สถานศึกษาทุกแห่งมีนโยบายที่ชัดเจนในการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะที่

ปฏิบัติงานในสถานศึกษา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลจังหวัดลพบุรี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาเสพติดของสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลจังหวัดลพบุรี ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยใช้แนวการบริหารคุณภาพของเดมมิง (Deming cycle) ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพตามหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร เป็นที่รู้จักกันในชื่อพีดีซีเอ (PDCA)